

Tuiskusäällä.

I.

Oli ilta. Illan sen muistan niin
kuin eilen se ollut oisi.
On niinkuin vieläkin aatelmiin
sen muistelu lämpöä loisi.

Niin istuin yksin ma huoneessain
Koin uurtaa aattehen työtä. —
Mut ulkona myrsky se mylvi vain
ja juhlanan kutsui yötä.

Tuul' ulvoi, puistalsi ikkunaa.
sävel vihurin korvihin tunki,
toi lauluja, taistoja tullessaan,
toi tuiskuja rintahan munki. — —

ALBERT GEBHARD.
ORPO.

Kesäpäivinä täältä mä myöskin näin
 yli nurmien, vainioiden,
 maamiehiä pellolla työssään näin
 ja kaukaa viemärit soiden.

Ja lauluja iltasin laatiessain
 yli peltojen katseeni nousi,
 yli miehien pellolla puurtavain
 ja pilvien laineita sousi.

Nuo lauluni aiheet silloin hain
 mä auterepilvien päältä.
 Ideaalini, sointuni taivaalta sain,
 en noit' edes etsinyt täältä. — — —

Syö viimat vinkuen ikkunaan
 ja kuuset ikkunan alla
 ne huojuivat sekä huojuissaan
 niin lauleli huokaamalla.

Niin kolkolta tuntui sielussain,
 kun tuprua tuulten kuulin —
 oli kuin ois työtäni, aatteitain
 vain ilkkunut ulvova tuuli:

Mit' yksin istut ja tuumailet
 sinä ullakkokammiossa?
 on tyhjiä ullakko-aattehet,
 ei kestä ne taistelossa!

Tuo vihuriä viuhu ja kaameus yön
sai mieleni myrskyisäksi;
pois syrjään työnsin ma aatteen työn
ja vintiltä alas ma läksin.

Ma pirttiin astuin. Vastaaäni sai
kodin rakkahen armas lämmin...
oli kuin sydän alkanut rinnassain
ois sykkiä täytelämmin.

Siell' äiti ja siskot ne kehräsi vaan,
isä ehtootöitähän vuoli,
ja pikkuveikolla orhistaan
oli sentään suurin huoli.

Luin heille mä myöskin laulujain:
vesi silmissä äitini kuuli,
käsi poskella siskoni istui vain,
ja värisi taaton huuli.

Olin soittanut kauvan jo kanneltain
väen tungossa tuoll' elontiellä,
mut vastakaikua soittoni vain
ei löytänyt rinnoiss' siellä.

Vast' täälläpä lauluni leinot nyt
ne syölestä syömehen soivat:
isä, äiti myös oli kärsinyt,
siks' arvata huoleni voivat.

Kun vihdoin nousin ma lähteeksein,
 niin äiti ja taattovainaa
 ne ääneti, hiljaa käy kätehein —
 sen hetken mä muistan aina.

Sain sieltä mä tarmoa tunteihin
 ja pohjaa ihanteille
 ja paljon, paljon muutakin,
 min kohta ma kerron teille.

II.

Kun ukkospilvihin kaakko kaartuu,
 kun idän ilmalla salamoit,
 kun vaara uhkavi Suomenmaata
 ja ajan aalloilla myrsky soi.

Niin silloin Suomeni sorja kansa
 se taasen yhdeksi yhdistyy
 ja käypi äärehen kodin lieden —
 pois siitä riitä ja kaunan kyy!

Voi, eikö kolkolta ullakoissa,
 te oppineet, ala tuntumaan,
 kun myrsky huonetta huojuttaapi
 ja tuulet kattoa tuivertaa?

Siis heitä ullakko hetkeks' aikaa
 ja alas astuos tiedemies,
 käy kansan keskehen kirjaniekka —
 niin lämmin, lämmin on kansan lies!

Myös taide jälkiä tieteen seuraa
 ja astu aatelilinoistas
 ja heitä helmet ja pääryt päältä,
 lähemmä käykösi kansoas!

Ja soittoniekat ja laulunmiehet
 pois vieraat aariat, harput nuo!
 Meill' onhan Väinämön kannel vanha,
 Miks' ette, veljet, sen soida suo?

Ja hienot herrat ja hennot naiset,
 ylhäiset, kalpeakasvoiset,
 myös teille täällä on jotain — täällä
 nuortuupi tuntehet, toivehet.

Siis yhteen joukkohon joutukaamme!
 kai kaikki koossa jo täällä lie? —
 Sa nuori vartio nuoren Suomen,
 käy eellä muiden ja rasti tie!

III.

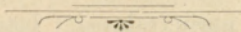
Näin aina yhteisvoimin me turmat torjutaan
ja taasen noustaan jälleen, jos joskus horjutaan,
kuin korven tuores kuusi tullessa tuulissään
se taipuu, mutta kohta taas pystyss' on sen pää.

Siis puske pohjatuuli ja kaakko karjukoon
ja vaikka hornanhenget se toisi taisteleon,
niin rinta vasten rintaa lää kansa painaltuu,
lämmittää toinen toistaan ja syömet sulautuu.

Kun taukoo sitten tuuli ja lauhtuu ilma vaan,
niin sulin syömin kansa saa työhön uutteraan.
Jos yöllä talven tuisku tiet umpeen meillä loi,
niin aamuvoimjin kansa ne auki lapioi.

Marrask. 93.

Eino Leino.

RUKKASET.

Kuvaus Puolan Liettuasta.

Mieliala oli nurin talossa. Isäntä läksi alakuloi-sena pellolle työmiesten luo, rouva istui itkien sänky-kamarissa eikä vastannut piialle, kun tämä tuli hä-neltä kysymään jotakin. Salome neiti hätisteli lapsia ulos ja hänen vanhempi sisarensa Jadviga käveli le-vottomana edestakaisin salin lattialla.

Hän, Jadviga neiti, oli syy kaikkeen tähän. Hä-nen vallassaan olisi ollut muuttaa talon mieliala yhtä iloiseksi, kuin se nyt oli surullinen. Hänen olisi vain pitänyt antaa myöntävä vastaus kirjeeseen, jonka posti

vasta oli tuonut ja kuin taikasauvan kosketuksesta olisivat isä ja äiti ilokyyneillä suudelleet häntä.

Hän vaimoksi vanhalle miehelle, olkoonpa vaikka miten kelpo! Ei ikinä.

Vastaus oli valmiiksi kirjoitettu, hän etsi pöytälaatikosta, likaisten kirjeitten, neulomatarpeitten, rikkinäisten hansikkaitten, paperossien ja muitten mitä erilaisinten tavaroiden joukosta esille lakan pätkän ja sinetin, ja kun hänen nimikirjaimensa aatelisine vaakunoineen — eihän hän tosin ollut aatelissukua, mutta hän oli antanut teettää itselleen sentapaisen sinetin — sitte olivat painetut kirjekuoreen, tunsu hän tasapainonsa palajavan ja sieluunsa lankeavan miellyttävän rauhan.

Hän astui peilin eteen järjestelemään hiuksiansa. Ne olivat mustat, otsalta käherretyt. Kasvot olivat nuorteat ja somat, hame haaltunut ja likainen, sieltä täältä puuttui nappi, siellä täällä oli jokin koristus pistetty kiinni nuppineulalla. Väljinä riippuivat vaatteet hänen pienen, pyöreän vartalonsa ympärillä, kaulaan oli kiinnitetty monirivinen helminauha. Hän huokasi vielä kerran, taittoi jasmiinin kukkavihosta edessään, pisti sen hiuksiinsa ja hymyili jo veitikkamaisesti kuvalleen peilissä.

Oli tulossa pitkä rivi messuja ja kirkollisia juhlapäiviä eri pitäjissä ja parin viikon perästä olisivat naapuripitäjässä tanssiaiset. Paljon ylioppilaita, paljon pappeja! Mutta lauvantaina hänen piti lähteä synnintunnustukselle. Se oli sentään aika vaikeaa, mutta sitä ei enään käynyt siirtäminen, puoli vuotta oli jo kulunut viimeisestä tunnuksesta, synnit olivat jo unohtumaisillaan. Kauheaa olisi, jollei kaikkia muistaisi. Hän oli päättänyt lähteä nuoren papin luo, koska tämä on vähemmin ankara kuin rovasti. „Aijai tämä on suuri synti! Ei pidä tehdä niin! Kuinka saattaa unohtaa ne viikon päivät, jolloin kaikki kirkon pyhät ovat paastonneet, niin, että silloin saastuttaa suutansa lihalla?“ Sellaisia huudahduksia saa kuulla rovasilta, mutta nuori pappi lukee kiireesti määrättyt luvut, ikäänkuin koko tunnustus olisi hänelle itselleen-

kin kiusallinen, neuvoo mitkä rukoukset ovat luettavat ja siihen se asia päättyy. Hänen luoksensa siis. Ja koko perjantai täytyy panna syntien muistamiseen.

Siinä hänen ajatuksensa katkesi, sillä rouva astui sisään. Jadviga siirtyi pois peilin edestä ja rupesi järjestämään huoneessa. Se saattoikin olla tarpeellista, sillä siellä vallitsi mitä suloisin „puolalainen epäjärjestys“. Lattia, joka oli maalaamaton ja tuntuvasti kallistui toiselle puolelle, oli yhtä täynnä kuolleita kärpäsiä, kuin katossa ja ilmassa lenteli eläviä. Pöydillä oli puolikuihtuneita kukkavihkoja, joku tomuinen kirja, lamppu jonka kupu oli rikki ja jota koristi punasesta villalangasta tehty varjostin. Jadviga neiti siirsi hatunsa harsoineen toiselle pöydälle ja likeni ovea lähteäkseen pois. Rouva pidätti hänet.

— Tämä on nyt viides, jonka sinä työnnät luotasi kuin rääsyn. Kummoista kuningasta sinä odotat? Sinä olet jo kahdenkymmenen kahdeksan vanha.

— Minä en vanhasta huoli.

— Ja mikä vika edellisissä oli?

— Krasowski joi kuin sika, Henry oli köyhä kuin kerjäläinen. Warkallo —

Jadvigan silmät välkkyivät veitikkamaisesti ja hän nauroi ajatellessaan tätä kosijaansa, mutta ei löytänyt sanoja lausumaan syytä, jonka tähden hän oli hänetkin hyljännyt. Äidin kasvot olivat jännitettynä odotuksena ja kädessään hän piti tyttären kirjettä.

— No enhän minä voinut häntä rakastaa, hän oli niin ruma! sanoi Jadviga vihdoin ja lisäsi sitte hiljemmin: — Lewickin minä olisin ottanut, mutta hän kuoli.

— Ja sentähden sinä ehket nyt huolisi muista? Mutta minä kysyn sinulta, luuletko meillä olevan varaa elättää kodissa kaksi tyttäretä, joista toista pian ei kukaan huoli ja toinen jo on naimalässä? Arentia maksamme joka vuosi puolitoistatuhatta ruplaa, pojat ovat koulutettavat, teille on hankittava vaatetta, pian kasvavat nuorimmat yhtä vaateliaksi. Mutta sinä et suvaitse huolia niin kelpo miehestä kuin Slavianis!

Minä en sinua ymmärrä. Kummoinen sinulla pitäisi olla? Papeista yksin sinä näyt pitävän...

Suuttumus leimahti Jadvigan silmissä. Hän olisi vastannut terävästi äidillensä, mutta se ensi lauvan-tainen synnintunnustus muistui hänen mieleensä. Sil-loin piti papille tunnustaa *kaikki*. Ja hän hillitsi itsensä.

— Mikä tulee olemaan osasi? jatkoi äiti. — Tulet yhdeksi niistä tuhansista, joita ei kukaan rakasta, joille kaikki nauravat ja jotka viettävät loppuikänsä miltei nälässä ja ryöpyssä. Kaikki käy hyvin niin kauvan kuin olet nuori, mutta kun tulet vanhaksi ja rumaksi.

Jadviga jo unohti lähestyvän synnintunnustuk-sensa.

— Sama se, miksi tulen, mutta minä en mene naimisiin sen ukkorahjuksen kanssa, jolle te minut työntäisitte, huusi hän itku kurkussa ja läksi ulos.

Puutarhan nurmelle vaipuneena hän hetken ajan itki kiukkuista itkua. Hyvä lisä synnintunnustukseen! Suuttumuksesta äidille on paljon rangaistusta. Ja mikä oli vielä pahempi, hän tunsi vihaavansa koko synnin-tunnustusta! Ties mitä ehtoja pappi panisikaan näiden suurten syntien sovittamiseksi. Voi kauheaa, jollei hän antaisikaan synninpäästöä!

Puutarhan aidan takana istui kymmenkunta akka kitkemässä. Äkkiä Jadviga seisoi heidän keskel-lään. Puhe liikkui siinä suuressa kirkollisessa juhlassa, joka ensi sunnuntaina olisi heidän kirkollaan. Koko keväänä ei ollut satanut, maa oli kuin kuivana tuh-kana, kaikki kasvit näyttivät olevan nääntymäisillään. Viikkokausia jo oli rukoiltu sadetta ja nyt näkyi ke-rääntyneen pilviä taivaan toiselle laidalle, akat pelkä-sivät, että se valmistuisi juuri sunnuntaiksi. Se olisi silloin tullut perin sopimattomaan aikaan.

Jadviga istui hetkisen ajan pientareella ottaen osaa keskusteluun, mutta meni sitte pihaan, seisahtui kukkalavan keskelle ja taittoi tuoreita kukkia tukkaansa. Pensaitten juurilla kaakottivat kanat poikineen, hanhen pesä oli jo jäänyt tyhjäksi, likaiset höyhenet vain oli-vat jälellä. Jadviga katseli, kuinka hanhenpojat mo-

likoivat lammikossa, hän syötteli niitä ja puheli niille. Tuontuostakin tuli mieleen se kirje Slavianikselta. Tulisiko tuo hyvin surulliseksi, kun saisi rukkaset? Mutta eihän hän voinut uhrata nuoruuttaan vieraan miehen tähden, joka oli kahtakymmentä vuotta vanhempi häntä itseänsä.

Sinä päivänä hän ei viitsinyt keittää päivällistä, vaan jätti sen muitten tehtäväksi. Ei ollut neulomistakaan nyt, kun hänen leninkinsä oli tullut valmiiksi. Koko päivän hän vetelehti paikasta toiseen, odottaen iltaa, jolloin posti lähtisi. Mutta vaikka kirje vihdoinkin oli lähetetty kotoa pois, niin ei hän saanut rauhaa sittenkään, vaan läksi levottomana iltakävelylleen, aivan yksin.

Hän ei mennyt metsään, vaan tielle, kirkolle päin. Se oli tomuinen ja varjoton, ilman ainoaa puuta, mutta pappilat olivat virstan päässä ja nuori pappi läksi tavallisesti iltakävelylle samaan aikaan kuin Jadviga.

Paimenet ajoivat kotiin karjojaan, mökkien edessä leikki likaisia lapsia, juutalaisakat istuivat portailtaan kutoen sukkaa, työmiehet palasivat vainioilta ja metsässä vihelteli satakieli. Ilma oli viiltynyt, heilimät rukiin tähissä eivät värähtäneet, kaste kiilsi apilaspelloilla. Jadviga käveli kiireesti ja juoksi alamäissä, ikäänkuin häntä olisi ajettu takaa. Mielessä kummitteli kirje ja synnintunnustus painoi sydäntä, suloista olisi ollut saada heittää taakka hartioiltaan. Miten helppoa olisi ollut, jos pappi nyt olisi tullut, että olisi saanut uskoutua hänelle ja vastaanottaa häneltä synninpäästön! Mutta sitä ei voinut saada kuin kirkossa, siellä kaikkien nähden.

Itku kurkussa Jadviga seisahtui siihen, mistä saattoi nähdä kirkon ja pappilan matalat rakennukset, löi kolme kertaa rintaansa ja lausui pyhän neitsyen nimen. Pappia ei näkynyt missään ja Jadviga läksi hitaaramin kotia kohti.

Perjantaina hän johdatti mieleensä kaikki syntinsä viime puolen vuoden ajalta. Ne olivat oikeastaan vain „pieniä“ syntejä, sillä Jadviga oli hyväsydämminen ihminen, jonka huuilta hymy harvoin poistui.

Mutta se oli hirveän ikävää työtä tuo omien jo unohtuneitten syntiensä kaivaminen ylös menneisyydestä. Hän ihastuikin aivan rajattomasti, kun hän puutarhassa istuessaan näki rovastin, tuon hauskan vanhan rovastin, poikkeavan heidän kujalleen. Ikävä vaan, ettei nuori pappi ollut mukana. Jadviga piti kaikista papeista. Hän juoksi hymyillen rovastia vastaan, suuteli hänen kättänsä ja vei hänet saliin. He eivät olleet tavanneet pitkiin aikoihin ja paljon oli puhuttavaa.

— No, neiti Jadviga, sanoi rovasti teetä juodessa, — oliko niissä kutsuissa siellä Krokelauskissa hauska?

Jadviga istui nojatuolissa ja keinutteli päätään. Hänen kädessään oli kukka, jota hän likenteli kasvoihinsa, silmät katselivat veitikkamaisesti rovastiin ja huulet hymyilivät. Hän kumartui rovastin puoleen ja painoi hänen kättänsä.

— Oli, vastasi hän sitte päättäväisesti.

— Niin niin, kyllä minä käsitan: kymmenen klerikiä ja kahdeksantoista pappia ja te ainoana nuorena naisena koko joukossa! Kyllä minä näin, miten silmä kiilsi ja suu suli.

Rovasti kaasi viiniä teehensä ja uhkasi pullolla Jadviga neitiä.

— Mutta minullapa ei ollenkaan ollut hauska, sanoi rouva, Jadvigan äiti. — Istua siellä mykkänä katselemassa, kuinka herrat papit pelasivat korttia ja joivat. Ei ketään, jolle puhua . . .

— Mutta ainahan teidän vieressänne istui joku rovasteista, joka keskusteli kanssanne, sanoi Jadviga.

— Niin, ja kaikki puhuivat markkinoista ja hevosista. Minä siihen kyllästyin ja kaipasin naisseuraa. Tuolla — hän viittasi Jadvigaa — oli kyllä hauska. Lauloi ja loilotti klerikeitten kanssa.

Ne olivat olleet hyvän tuttavan, naapuripitäjän rovastin läksiäiskekkerit. Seura oli ollut sangen kirkollinen. Naisia ei ollut ollut muita kuin Jadviga neiti äitineen. Salome oli ollut poissa kotoa sillä haavaa, eikä muita herrasnaisia löytynyt likiseudussa.

Illempänä istuutui Jadviga pianon ääreen. Sen kansi oli halki, pedaali poissa, muutamat äänet eivät

soineet ja ne jotka soivat, olivat kamalassa epäsoinnussa. Mutta se ei Jadvigaa häirinnyt. Rovasti, joka oli suuri kansanystävä, rakasti kansanlauluja, ja Jadviga niitä osasi satoja. Säestäen pianolla, hänen oli tapana laulaa rovastille, aina kun tämä kävi heillä. Hänen äänensä oli pieni ja mitätön, mutta rovasti kuunteli hartaudella sohvakulmastaan, vetäen saubuja paperossista. Tuon tuostakin loisti häntä vastaan Jadvigan ystävällinen katse.

Äkkiä laulu katkesi. Laulava oli ikkunasta nähty, miten vaunut seisahtuivat portaitten eteen. Ääneti hän riensi ovelle. Sisään astui nuori, papin pitkään pukuun puettu mies, Jadviga huudahti ilosta ja levitti käsivartensa ikäänkuin sulkeakseen hänet syliinsä.

— Miten äärettömän hauska, että tulitte. Kuinka kauvan olemme teitä odottaneet! Joko olette juonut teetä?

Hän oli kyllä juonut, mutta hänen täytyi juoda uudestaan ja sitte he Jadvigan kanssa istuivat pianon ääreen, Jadviga soitti ja nuori pappi, nojaten kättään hänen tuoliinsa, lauloi. Jadviga huomasi, että hänen äitinsä ja rovasti äkkiä vaihtoivat keskusteluainetta. He istuivat aivan liketysten ja puhuivat kuiskaten. Jadviga ymmärsi kyllä, mistä he puhuivat ja hän nautti siitä, että rovasti saisi kuulla hänen uudesta sulhasestaan. Mutta Salome istui aivan likellä ja näytti nielevän jokaisen sanan. Sitä Jadviga ei sietänyt nähdä. Hän hypähti ylös istualtaan.

— Eikö mentäisi puutarhaan kävelemään, esitteli hän sulavalla äänellä, tarttui rovestin käteen ja katseli häntä hellästi.

— Menkää te nuoret, vastasi äiti. — Meillä on täällä puheltavia.

— Teille sangen tärkeästä asiasta, lisäsi rovasti ja painoi Jadvigan kättä.

— Minä tiedän kyllä, mutta älkää siitä puhuko, en minä tahdo. Mene edes pois sinä Salome.

Jadviga katseli punastuneena, ujona rovastiin, työnsi vihaisesti sisarensa ulos ovesta ja läksi sitte nuoren papin kanssa puutarhaan.

ANNA SAHLSTEN.
LEIPÄHUOLI

He kulkivat hetkisen ääneti. Jadvigan vaalea hame laahasi hiekkakäytävällä, likaantuen entistä likaisemmaksi. Hänen hihansa oli rikki ja nahkavyö oli kireästi kiinnitetty vyötäisten ympäri. Silmät olivat alas painetut.

— Minä olen huomenna aikonut tulla teidän luokseen rippituoliin, sanoi hän hiljaa.

Pappi ei vastannut mitään. Hän oli hyvin ujo luonteeltaan.

— Miten helppoa olisi, jos täällä saisin teille keventää sydämeni, jatkoi Jadviga.

— Mutta Jumala on toisin määrännyt. Se täytyy tapahtua hänen vihityn kirkkonsa sisäpuolella, alkoi pappi.

Hän hämmästyi omia sanojansa, sillä hänen ujoutensa tavallisesti esti häntä puhumasta herrasnaisten seurassa. Mutta tämä neiti vaikutti häneen merkillisen rauhoittavasti. Hän uskalsi hänelle kertoa itsestäänkin. Jadviga taas vaistomaisesti tunsii, että pappi viihtyi hänen seurassaan.

Kauvan he astelivat puutarhan käytävillä, seisahtuivat silloin tällöin taivuttamaan kukkaa tai kuuntelemaan satakielen liverryksiä. Aitaan nojauneina he katselivat auringon laskua ja kun rovastin ääni siitä heidät herätti, tunki molempien rinnasta ikäänkuin huokaus.

Kun vieraat olivat menneet, valtasi ääretön kaipaus Jadvigan mielen. Olikohan hän tuohon pappiin rakastunut...? Pappiin, Jumalan vihittyyn! Ei, se olisi ollut synti. Mutta hän kaipasi niin kipeästi, kunhan olisi ollut omana edes joku, vaikkapa edes tuo vanha Slavianis, jolle hän oli lähettänyt rukkasheet...!

Lauvantaiamu oli kuumaa kuumempi. Päivä paahtoi, uhkaavina seisovat pilvet. Kun Jadviga astui kirkkoon, oli kansa jo polvillaan, mutta messu ei vielä ollut alkanut. Pää alas painuneena, mustassa puvussa nuori neiti ohjasi askeleensa sinne, missä kirkon sivulla muutkin synnintunnustajat polvillaan odottivat pappia. Hän oli ehtinyt rukoilla rukousnauhansa puolilleen,

kun pappi tuli. Omituinen kauhu valtasi hänet, puna valui poskille, hän painui syvästi maahan, löi rintaansa ja huusi pyhää neitsyttä avukseen. Jokainen hänen jäsenensä vapisi, hänen henkensä oli pehmyt kuin vaha, sen olisi voinut pusertaa pois ruumiista viimeiseen pisaraan asti. Rautaristikon takaa näkyi papin valkoinen puku, osa poskea ja korva. Jadvigan armoa janoovat huulet likenivät ristikkoo, vavisten hän alkoi kuiskata ja kertoi kaikki, kaikki syntinsä, pienetkin, kertoi kuinka hän moninkertaisesti tahtoi rukoilla, sovittaa ja parantaa elämänsä. Suloisia kyyneleitä vuodattaen hän sitte otti vastaan synninpäästön ja suuteli papin kättä.

Mieli oli vapautettu raskaasta taakasta, oli niin suloinen, niin helppo olla. Rukkasetkin olivat kuin kaukaista unennäköä vain.

— — —
Illalla rankkasateella ajoi naapuripitäjän pappi pihaan. Hän oli matkalla huomispäivän suureen jumalanpalvelukseen ja poikkesi tänne sateensuojaan. Teetä juodessa rupesi hän kehoittamaan herrasväkeä tulemaan jumalanpalvelukseen.

— Se tulee suuremmoinen. Kahdeksan pappia ottaa osaa toimitukseen, vakuutti hän.

Jadviga ei uskaltanut näyttää, miten hänen teki mielensä sinne. Hänen silmänsä riippuivat isän kasvoilla. Onneksi rupesi Salomekin pyytämään, Mutta asia jäi toistaiseksi ratkaisematta.

Tässä papissa oli Jadvigalle omituinen viehätysvoima, sillä hän tanssi. Muut papit häntä siitä suuresti halveksivat ja soimasivat. Mutta Jadviga siitä piti, sentähden istuutui hän nytkin pianon ääreen soittamaan valssia ja toimitti sisarensa tanssimaan nuoren papin kanssa.

— Voi kuinka hyvin te tanssitte, voi kuinka hauska on nähdä papin tanssivan, huusi hän tuontuostakin.

Vieras oli niin innostunut, että hän vielä pyysi Jadvigankin tanssiin. Aivan hiestyneinä ja pyörreissä he lopettivat. Poislähtiessään uudisti pappi innokkaasti pyyntönsä, että herrasväki tulisi jumalan-

palvelukseen, sillä seurauksella, että isä molempine tyttäriineen todellakin huomisaamuna oli matkalla.

Tiet olivat kurjassa tilassa, savinen maa sulana. Kirkolle oli peninkulman matka ja hyvillä hevosilla kului se sangen pian. Näin juhannuksen edellä pidettiin siellä aina juhlallinen jumalanpalvelus markkinain yhteydessä, n. k. „otpusk“. Kirkonmäelle olikin pystytetty koko joukko teltoja, joissa myytiin sekä krusifikseja että rukousnauhoja ja maallista tavaraa, juutalaiset kävelivät puuhaten edestakaisin ja yhdessä kullussa tarkastelivat miehet hevosiaan, niinkuin markkinoilla ainakin. Kirkon portilla istui joukko raajarikkoja, toiset soittaen viulua, toiset laulaen tai ruukoillen, sade oli heidät kastellut, ja istuen liejuisella savimaalla, olivat he ikäänkuin liimatut istumasijoilleen.

Kirkko oli täpösen täynnä ja ilma siellä tukahduttavaa. Kuvat olivat kukilla koristetut ja kirkonpalvelijain paidat pestyt. Vaaleissa puvuissa, ohuissa kengissä astuivat Jadviga ja Salome alttarin ääreen. Alttarilla seisoi sama nuori pappi, jonka kanssa he eilen olivat tanssineet. Kun hän ojensi käsiään siunaamaan, koskettivat ne melkein heidän päitään. Vähitellen kokoontui alttarin ympärille muitakin pitäjän herrasnaisia. Rukouskirjojensa takaa he vilkasivat toinen toisiinsa ja kun vihdoin soitettiin merkiksi juhla-kulun alkamisesta, riensivät he kaikki kirkon portaille, tervehtimään toisiansa.

Jadviga jäi hetkeksi muista erilleen puhdistukseen kenkiään portaitten terävään syrjään. Hymyillen hän sieltä katseli alas ympärilleen. Silloin hänen silmänsä sattuivat mieheen, joka puun kylkeen nojautneena, sateesta huolimatta seisoi lukien rukouskirjastaan. Hän ei enään ollut nuori, mutta kasvoissa oli kelpo miehen miellyttävä piirre. Jadviga punastui korviin asti ja sekaantui kiireesti ihmisjoukkoon.

Se oli sama mies, jolle hän oli lähettänyt rukaset. Hän näytti niin surulliselta, että Jadvigan mielestä haihtui kaikki muu kuin säälin tunne. Eihän hän näyttänyt vanhaltakaan. Mutta nyt oli myöhäistä. Mitä hän tekisikään?

Ensimmäisen messun loputtua kutsui pitäjän pappi kaikki herrasväet luoksensa viiniä juomaan. Jadviga istui sohvassa katsellen valokuvia, ja pappi teki parastaan huvittaakseen häntä. Mutta hän oli kuin päiviltä poissa, hän ei voinut hymyillä, ei laskea leikkiä, kuten ennen pappien seurassa. Hän haki vain tilaisuutta yhtyä siihen keskusteluun, johon herra Slavianis ja neiti Vanda Konarski olivat joutuneet. He puhuivat hanhien hoidosta ja hymyillen Jadvigakin lausui mielipiteitään asiasta. Mutta he eivät kuulleet häntä ja hänen ylpeyttään loukkasi istua heidän seurassaan kolmantena. Hän meni viereiseen huoneeseen, ikäänkuin pakoon, mutta kuuli sinnekin heidän äänensä.

Miten tuo Slavianis viitsikin hakkaella Vandaa, jonka poskien ruusut olivat keinotekoiset, niinkuin hänen hiuksensa ja hampaansa ja kaikki hänessä! Vanda tietysti on riemun raivossa, aivan varmana siitä, että hän on vallannut tuon miehen sydämen. Hän ei tiedä, että sama mies aivan hiljan on saanut rukkaset

Jadviga vihasi heitä molempia. He tekivät tuon kaiken vain häntä kiusatakseen, kurjat!

Hyvästi jättäessä upotti Jadviga ujon, hellän katseen sen miehen silmiin, jolle hän aivan hiljan oli antanut rukkaset. Vanda neitiä hän lyhyesti suuteli.

Ehkä he jo olivat kihloissa? Jadviga ei siltä ajatukselta saanut rauhaa. Mitä hän tekisi, kirjoittaisiko, että hän sairaallosessa tilassa oli lähettänyt tuon onnettoman kirjeen? Kuinka hän olikin saattanut menetellä niin kevytmielisesti? Eihän mies ollut vanha, hän saisi vielä morsiamia kuinka paljon tahansa, ensimmäisenä hänen syliinsä lentäisi tuo Vanda. Ja Jadviga itse, miten hänen kävisi?

Mutta ehkä Slavianiskin sentään uudistaisi pyyntönsä. Jadviga odotti viikon päivät, mutta tarttui sitte kynään. Hän kirjoitti kirjeensä moneen kertaan ja repi sen sitte rikki. Vihdoin se häntä tyydytti, hän sulatti lakkaa kirjekuoreen ja painoi siihen aatellisen vaakunansa. Itse hän lähti maantielle viemään kirjetään postinkuljettajalle, joka illalla matkustaisi sivutse.

Hän oli niin levoton. Toivo välhteli välillä, mutta sammui taas. Päivä paahtoi kuumasti, kesä kallistui jo syyspuoleksi.

Vihdoin näkyi mäen takaa paksu tomupilvi. Jadviga nousi ylös tähystelemään, varjostaen kädellään silmiänsä. Hän tunsi jo kaukaa leveäröytäisestä hatusta ja puvusta tulijan papiksi. Se oli sama nuori pappi, jonka luona he olivat käyneet otpuskassa.

— Niinkuin näette, neiti, olen seurannut ystävälistä kutsuanne ja olen nyt tässä, tulossa teille, tervehti pappi.

— Sepä oikein hauska.

Jadviga hymyili ja ojensi hänelle ruiskukan. Hän istui rattaille papin viereen ja kätki kirjeen taskuunsa.

— No mitä uutta? kysyi Jadviga heidän ajaessaan.

— Eipä mitään juuri. Mutta tottakin, ystäväni herra Slavianis on kihloissa neiti Vanda Konarskin kanssa, jollette jo tiedä sitä?

Jadviga kalpeni ja hymy hänen kasvoillaan muuttui väkinäiseksi. Vaistomaisesti hän ryhtyi hävittämään kirjettä, pusertaen sitä myttyyn sormiensa välissä.

— En vielä. Vai niin. Jo minä sen arvasin, silloin kun olimme teillä. Ne näyttivät niin . . .

Hänen täytyi taistella saadakseen äänensä hillityksi. Se oli siis nyt myöhäistä. Onneksi hän ei vielä ollut lähettänyt kirjettä. Onneksi, todellakin.

— Rakastuneilta, täydensi pappi Jadvigan lauseen.

Hän auttoi nuoren neidin alas rattailta ja meni hänen edellensä sisään. Jadviga katosi puutarhaan, vaipui nurmelle polvilleen ja purskahti katkeraan itkuun. Elämä oli niin mustaa, kaikki niin toivotonta, niin mennyttä! Hän riisti kirjeen taskustaan ja repi sen pieniksi palasiksi, jotka hajosivat tuuleen. Katsellessa, miten kappaleet lentelivät, hän lakkasi itkemästä.

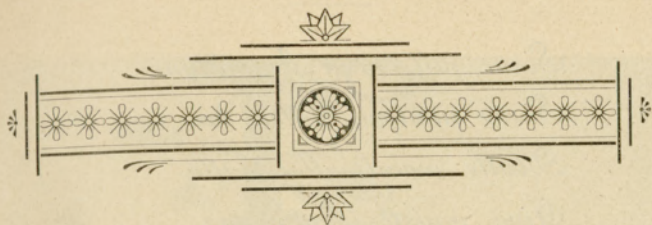
Aurinko laski, nurmikat ja puut olivat kuin kulatut, käsi, joka lepäsi Jadvigan sylissä, oli valkea ja hentonen. Se käsi ei ollut vanhan käsi ja sitä katsellessa, herui hymy hänen huulilleen.

Eihän hän itse asiassa ollut vanha, hullu tyttö, joka siinä itki, itki silmänsä rumiksi. Kosijoita tulee vielä, se on varma, eikä hän niitä enään päästäkkään käsistään! Maailma valkeni äkkiä, elämä tuntui iloiselta ja kauniilta.

Hän kuivasi kyyneleensä, järjesti hiuksensa, pisti punasen ruusun napinläpeensä ja läksi hymyillen sisään.

Maila Salvis

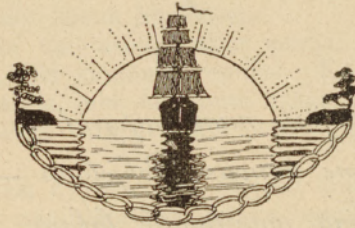
Sinne jäit —!

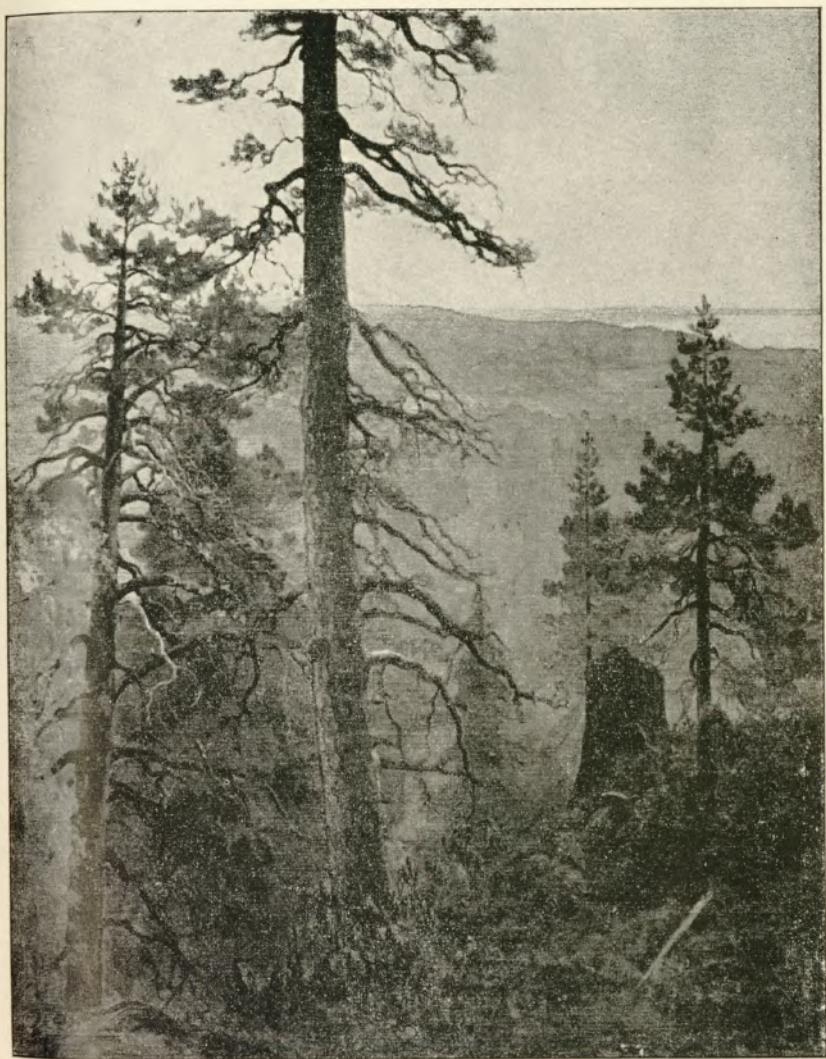
*Sinne jäit, mun impyeni,
Sinne kauwas Pohjolaan —
Minä maailmalle läksin
Elen merta laskemaan.
Sinne jäit —!*

*Sinne jäit, mun tyttöseni,
Sinne luontoon puhtoiseen —
Minä maailmalla täällä
Nään vaan luonnon vuksiveen.
Sinne jäit —!*

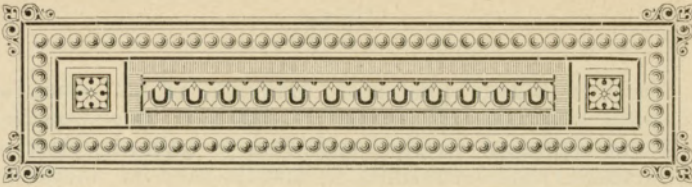
*Sinne jäit, mun lemmittyäni,
Sinne maitten, vetten taa —
Mulle maailmalla täällä
Aina muistos kangastaa.
Sinne jäit —!*

Ilmari Virtala.

K. W. JÄRNEFELT.
NEULAMÄELTÄ.

Ylioppilastutkinto.

Onko sen halventaminen hyödyllinen oppikoulujen nuorisolle?

Ylioppilastutkinnon tarpeettomana pitäminen on nykyjään uusinta muotia. Ja sillä on kaikki uusmuotisuuden tuntomerkit: se tarttuu, ja se on kannatettava, vaikkapa järjetön olisikin. Samaan aikaan kuin ahkerasti lisätään yliopistoon valmistavien koulujen lukua, ja vanhemmat kiirehtivät laittamaan lapsiansa niihin, selitetään usein sekä näiden vanhempien että muiden koulupuuhin osaa ottavien puolelta, että voipihan sen ylioppilastutkinnon haitatta jättääkin — vaikka käypikin oppikoulussa. Mitä sillä ylioppilastutkinnolla tekee? Tulee sitä ihmiseksi ilmankin. Etenkin tytöt voivat sen huolehti jättää ottamatta.

Näin puhutaan samaan aikaan kuin nuorison riemu voitetusta ylioppilasarvosta yhä on nousemassa. Ken on pääkaupungissa asunut ja nuorison rientoja seurannut, ei ole voinut olla huomaamatta, että vasta valmistuneet ylioppilasnuorukaiset ja ylioppilasneitokset ovat päivän sankareita toukokuun keskivälistä kesäkuun alkupuoleen. Nuorten viimeiset ponnistukset keväällä kou-

lussa voittavat puoleensa kaikkien niiden osanoton, jotka kuuluvat opiskelevien ympäristöön. Kyllä oppilaat ovat edellisten vuosien työstäkin jo nähneet, ettei piimälakin puulle ruusuilla ja kukilla tanssita, mutta nyt vasta lopulla oikein selviää, kuinka tiukalle ottaa ja kuinka joka taholta ahdistetaan. „Kolme on koskea kovia, kolme synkkeä saloa“. — — — Ensimmäinen alkaa maaliskuulla, kun koekirjoitukset suoritetaan. Jo parin vuoden kuluessa voimain ponsi on ollut kirjoitus-harjoituksiin käännetty, mutta kuka tietää, pystyykö hän sittenkään pannut ongelmat ratkaisemaan, kaikki knupit selvittämään tai taidolla kiertämään. Ja jos toiset pystynevätkin, niin kuka tietää, keneltä siinä huonosti onnistuu. Arveluja pannaan sinne ja tänne nuorten kesken, luetaan ja harjoitellaan, lisätään tietoja laveamista teoksista, vanhempien ihmisten ja toinen toisensa varastoista. Opettajien neuvoista pienimmätkin nyt mieleen painetaan, ja odotetaan jännityksellä, mitä tuleva on. Tulevat sitten nuo neljä kirjoituspäivää, ja niinkuin oli aavistettu, tuovat ne täyden toden muasaan. Ajatuskykyä, itsenäistä arvostelua nyt kysytään tietojen oppaaksi. Sillä tehtävien laadinta ja muodostus ei aina käykkään samaan malliin kuin se kävi koulussa. Tehtävän tarkoitus on määrättävä, ennen käyttämättömät nimitykset pelottavat ja lauseen käänteet oudoksuttavat. Hyvä on tässä myös harjoitus malttiin ja kärsivällisyyteen, ja perästäpäin kyllä nähdään, että hätäilemätön työskentely sallitun ajan loppuun saakka on menestystä edistänyt. Että ruumiin ja sielun voimat pannaan käytäntöön, tuntuu sekä työn kestäessä että sen päätyttyä. Mutta hyvää se tekee. „Näissä neljässä päivässä olen kehittynyt enemmän kuin vuodessa“, kuulimme erään nuoren kokelaan sanovan viimeisen kirjoituksen perästä, eikä ole epäiltävää hänen lausuneen monen muunkin kokemuksen.

Tuskin ovat ensimmäisen kosken kuohut herenneet pauhaamasta, ennenkuin aluksen lujutusta ruvetaan koettelemaan toisessa. Jos ovatkin päästötutkinnot koulusta verrattain vähemmän jännistyttäviä siinä suhteessa, että kokelaat taas ovat tekemisissä tuttujen

tutkijoiden kanssa, niin ne sen sijaan pakottavat heitä huolelliseen ja tarkkaan valmistukseen, koska nämä samaiset tutkijat ennestään tietävät, missä osissa kukin oppilas on heikko, eivätkä tietenkään tahdo mitään vajavalle jättää. Onhan totta toiselta puolelta, että tämä vapaa lukeminen kotona, jolloin ei tarvitse enää koulukellon kutsunnan mukaan työhön ruveta eikä siitä lakata, tuntuu niinkuin esimaulta tuleviin vapaisiin lukuihin yliopistossa. Mutta enemmän se sen sijaan kaipaa tarmoa tämä, kun nyt täytyy itse itsensä pakoittaa ponnistukseen. Ja useita viikkoja ne kestävät nämä tenttaamit, päivät eivät niihin riitäkkään, vaan täytyy unen nautinnostakin niitä varten luopua. Se kirventelee, mutta se kirventelee makeasti, se houkuttelee. Tarkoitus on voitettava, hyvät tulokset saavutettavat, ja palkinto odottaa aavistetuissa, ei vielä koskaan ennen nautituissa muodoissa. Ja monta on matkalla iloaikin. Saadut tiedot koekirjoitusten hyväksymisistä ovat kuin avanneet ensimmäisen portin tuohon opin lumottuun linnaan, ja jokaisen aineen tutkinto, joka onnistuu, lähentelee kokelasta askeleen likemmäksi toivottua päämaalia. Tämä kaikki innostuttaa.

Monta tulee vastustakin: armotta lyödään monen toiveet tyhjiin pitemmäksi tai lyhemmäksi ajaksi. Aikaisin koettelee elämä, onko lujutta luonteessa nuorukaisella ja neitosella, eikä sen tarvitse katua, joka koetuksen kestää, ja uudestaan yrittää, vaikkapa jääköönkin toisista kappaleen jälkeen. Harvat sitä vastoin ovat ne, jotka eivät saisi myöhemmin kovasti katua, jos antavat ensimmäisen tappion masentaa mielen ja kesken katkaisevat aikeensa.

Kun sitten päästötodistus koulusta oli kädessä, oli vuosia takaperin ylioppilaskokelaan voittokin varma, sillä suusanallisissa tutkinnoissa yliopistossa ei ollut tapana enää ketään hyljätä. Jos iskeytyikin kirves joskus kiveen, niin pääsi muutamisen päivän perästä uudestaan yrittämään. Mutta viimeisinä vuosina tutkijat yliopistossa ovat ruvenneet antamaan kompastuville pitemmältäkin parannuksen aikaa, niin ettei ole ollut vissää kellenkään, pääseekö hän läpi vai jätetäänkö

syksyyn. Tämän kautta ovat suusanalliset tutkimukset yliopiston opettajien edessä muuttuneet varsin ratkaiseviksi. Niissä onnistuakseen tekee kokelas viimeisen ponnistuksen. Herroiksi ja neideiksi yliopistossa puhutellaan, mutta kiukkua näytetään, jos ei tutkittava ole kappaleissaan varma ja vastauksissaan joutusa. Jos on ollut jännittävää tähän asti, niin vasta se nyt oikein on. Levottomampana entistään lyö tutkittavan sydän, ja tykyttäen kiirehtii lämminnyt veri kulkuansa nuorten suonissa. Työstä ja toivosta välkähtää silmän terä; pari päivää vielä, niin varmuus on saatu. Toiverit haetaan joka tenttaamin perästä, jos jonkinlaiset arvelut mielessä kävellään „Aleksanteri“ pitkin kuin poikin, lakit tilataan Bacherilla passaasissa, maksetaan, pistetään nuppineulalla omistajan nimellä varustettu paperiliuska sen sisään — ja niin ollaan valmiita ottamaan miehuullisesti vastaan, mitä lienee tullakseen.

Koettaa sitten piinon viimeinen päivä, jonka laskussa päätökset annetaan. Omaiset ja ystävät eivät nekään ole sinä päivänä toimettomina: kukkaskauppiaitten myymälät saavat antaa parastansa — ja sitä onkin Helsingissä kukkasten kultainen aika Toukokuussa. — Valitaan suurempia ja pienempiä kimppuja, seppeleitä, vihkosia, siipilöitä: ne kannetaan lakkimyymälään, pistetään salaa oman suosituksen lakkiin ja varustetaan lämpimimmillä onnentoivotuksilla. — —

Tuossa pimeän päässä ryntää hillitön, riemuitseva nuorisojoukko Aleksanterinkadulle antauvasta yliopistonovesta ulos; se juoksee katua alas, täyttä vauhtia, sivulleen katsomatta; pojat edellä, tytöt perässä — historiallisessa järjestyksessä. Jotka heitä vastaan tulevat, eivät voi ystävällistä hymyään pidättää; he väistyvät syrjälle, mutta tekevät samassa vaistomaisesti koko käännöksen ja seuraavat nuorten joutusaa joukkoa. Kun tämä saapuu passaasiin, on siellä odottava toinen väkijoukko avannut sille kapean tien, jota se nyt tungeksien painaltaa eteenpäin, päästäkseen sisään myymälään . . .

Jo näkyy ovesta ensimmäinen valkopää. Puh- taana kuin lumi, viattomuuden kaikkivoittavalla vä-

rillä verhostaa uusi päähine nuoren ylioppilaan kirkasta otsaa, jonka alta kaksi suomalaista silmää välkkyy iloisinta iloa, tyytyvintä tyytyväisyyttä. Rintaa peittää pitkä kukkaiskaari, täynnä ruusua, kielloa, lemmenkukkaa ja vihantaa lehteä.

„Eläköön!“ ja uudestaan „Eläköön!“ kaikuu suurten ja pienten huulilta, ja eläköön ja hurraa-huutojen yhä uudistettaissa avautuu myymälän ovi selki selälleen laskien näkyviin koko parven valkopäitä: sikin sokin tyttöä ja poikaa. Samallinen on kaikilla lakki — kuin arvokin —, sama riemu jokaisen silmässä, sama punainen hohde jokaisen poskilla. Toinen toisiaan kauniimmat ovat kukkaiskiehkurat ja -vihot, jotka peittävät rinnan ja kiertävät kaulan, — ja kauniita ovat niiden omistajatkin. Hurraata ja eläkööntä kaiutetaan jälleen, omaiset rientävät vastaan syyleilyillä ja suudelmilla, käsiä puristetaan onnea toivottavien opettajien ja muiden ystävien kanssa. Ja tätä iloa kestää koko illan ja myöhäseen yöhön, ja vielä monta päivää, jolloin vasta-arvostetut ylioppilaat astelevat kaduilla, kukat vielä rinnossa raittiina ja tyytyväinen hymy huulilla. Koko kaupunki ymmärtää heitä, kaikki nykäyttävät päätään heille suosion ilmaukseksi; he tuntevat olevansa kuin yhtä maata kaikkien ihmisten kanssa.

Jo tämä ilo yksistään — niin puhdas ja kaunis — riittää mielestäni palkitsemaan nuorukaisen ja neidon vaivat ja vanhempien uhraukset. Se on niin suuri tämä ilo, että jokainen, joka on sen vaan ulkoapäinkin nähnyt, toivoo, että kaikki maamme pojat ja tytöt pääsisivät nauttimaan siitä. — „Se oli hauskin hetki elämässäni“, kuulee vielä vanhojen miestenkin huulilta. — „Tämä on niin hauskaa, etten jaksakaan elää“, huudahdattaa nuori tyttö valkoisen lakkinsa alta.

Miksi on tämä niin hauskaa? Mistä on kotoisin tuo vilpiton riemu? — Ei se siitä voi olla, että on koottu jokunen määrä tietoja ja saatu se tunnustetuksi, sillä onhan monella muulla ihmisellä niitä saman verran tuntematta sen suurempaa tyydytystä. Eikä se voi olla aineellisen hyödynkään tunne yksin — jospa onkin sitä osaksi — sillä paitsi etteivät nuo edut ole kaikille

niin selvilläkään, eivät he niitä näissä hetkissä suurtakaan ajattele.

„Olisiko yhtä hauskaa, jos koulu vaan olisi julistanut teidät ylioppilaiksi?“ on kysytty. Ja siihen on vastattu: „No, silloin ei se mitään olisi koko ilo.“ — „Se ponnistus, se voimien koetus vierasten tutkijain edessä, se se ilon ylimmilleen kohottaa.“ — —

Ylioppilasarvon saaminen tuottaa nuorukaiselle ensimmäisen tunteen siitä, että hän on saanut aikaan jotain, ja jotain hyvää, jotain katoamatonta; tämä valtava tunne se on joka herättää hänen ilonsa, sitä suurempi, kuta enemmän hän tietää ahkeroinneensa. Kun hän nyt katsoo takaisin menneeseen koulu-aikaansa, selvenee hänelle, että se on ollut viitattu tie määrättyyn maaliin, ja samalla kuin hän tuntee ennen kokematonta kiitollisuutta siitä, ettei hän ole tien raviin pudonnut, vaan maalinsa voittanut, tuntee hän matkalla kasva-neensa. Hän on saanut koetella voimiaan, karaista tahtoaan, harjoitella kärsivällisyyttään. Säännöllinen, suunniteltu työ on tuottanut hänelle lujuuutta luonteeseen, jolla hän tuntee voivansa voittaa vastakin. Hän kokee samassa, kuinka rikas ja kallis on palkka nähdystä ponnistuksista, tehdystä työstä. Hänellä on tietoja sen verran, että hän osaa avata oven sille tielle, joka häntä enin miellyttää. Onnellisesti on hän päättänyt yhden elämän jakson ja seisoo nyt luottavaisena uuden jakson edessä, josta hänelle kangastaa uudet toiveet, uudet riennot ja — uudet voitot. — —

*

Eikä suinkaan ylioppilastutkinto ole merkitystä vailla käytännöllisessä suhteessakaan. Samalla kuin yleinen mielipide kohottaa vaatimuksensa yleisestä kansalaissivistyksestä, kohottaa vaatimuksensa työnantajakin; oli tämä sitten valtio, yksityiset laitokset, yhtiöt tai yksityiset henkilöt. Harva on se elatuksen ura, joka ei antaisi etuoikeutta sille hakijalle, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon, jos muut kelpoisuusehdot ovat samat kuin muilla hakijoilla. Kaikki korkeammat valtion virat asettavat sen suorastaan hakukelpoisuuden

ehdoksi ja mitä alempiin viransijoihin tulee, niin kiristetään niitäkin täytettäissä vaatimuksia yhä enempi samaan suuntaan. Korkeammista ammatikouluista met-säopisto sisäänpyrkijöiltään nyt jo vaatii ylioppilastut-kinnan, polyteknillinen opisto ja korkeammat maanvil-jelyskoulut uhkaavat käydä samoja jälkiä tuossa tuo-kiossa, eikä ole epäilystä siitä, että alemmatkin am-mattivirkoihin johtavat oppilaitokset ennen pitkää seu-raavat heidän esimerkkiään. Kaikki tämä osottaa vaan, että sivistyksen arvo kohoaa ja että sen tarve koko-naisuudessaan on nousemassa.

Että tällöisissä oloissa tyrkytetään mieliin yliop-pilastutkinnon tarpeettomuutta, on mielestäni huono palvelus kasvavalle nuorisolle. Joka kerran on siinä onnellisessa asemassa, että hänellä on tilaisuus käydä yliopistoon valmistavassa koulussa, häntä pitää, minun käsitykseni mukaan, ennemmin kehoittaa sen täydelli-seen läpikäymiseen, kuin kesken jättämiseen tai ainei-den mielivaltaiseen karsimiseen. Koulunkäynnin kes-keyttäminen puolivälistä on jo liian tavallinen todellisesti pakollisista syistä, mutta se tulee entistään yleisemmäksi, jos tuo viime vuosina yltynyt mielipide, että ylioppilaaksi tuleminen on joutavaa, pääsee yhä väljemmin valloilleen yleisössä. Sillä luonnollistahan on, että tuommainen katsantotapa tarttuu opiskelemaan nuorisoonkin, joka ei kykene asian itsenäiseen punnitse-miseen, ja vaikuttaa siinä huikentelemista ja velttoutta luvuissa. Nuoret pojat ja tytöt ovat luonnostaankin taipuvaisia vaihteluun, mitä sitten, jos yleinen mielipide antaa heille tässä kannatustaan? Yhä useammat tahto-vat silloin keinotella, joko koulunkäyntinsä katkaise-malla tai moniaiden aineiden poisjättämisellä. Pienin-kin vastamäki voipi heidät näin ollen säikyttää: he tuntevat itsensä ruumiillisesti heikoiksi, taikka jokin koulun aine on heille vastenmielinen, taikka he jäävät joskus luokalle, niin luulevat heti puuttuvansa sove-liaita lahjoja koulukurssin täydelliseen suorittamiseen ja uskovat paremmin menestyvänsä muulla tiellä. Ny-kyisten mielipiteitten vallitessa saavat he suuritta vai-keuksitta vanhempansa puolelleen, ja niin jätetään koulu

kesken ja siirrytään päistikkaa käytännölliselle leipämaalle saattavaan oppilaitokseen. Ettei tämä tulekkaan voitoksi niin usein kuin luullaan, sen on kokemus monasti osottanut. Kokemus näet näyttää sangen tavallisenä ilmiönä, että se joka ei ole luullut menestyvänsä n. s. oppikoulussa, vaan siinä kesken päättänyt, ei se käytännöllisessäkään oppilaitoksessa menesty. Ainakin on se varsin epävarmaata, ja hyvä olisi, jos korkeampaa koulua käyvät oppilaat ja heidän holhojansa ainoastaan suurimmalla varovaisuudella päättäisivät keskeyttää kerran aljetun koulunkäynnin. Se katumus, joka usein tulee tällaisen askeleen seuraukseksi, on arvaamattoman raskas kantaa, ja sitä raskaampi koska paluumatka entiselle uralle on sangen vaikea ja ainoastaan harvoin onnistuu. Me emme tietysti nyt puhu semmoisista tapauksista, joissa joko aivan huono ruumiillinen terveys taikka todellinen ja todistettu henkinen kykenemättömyys tekee jatkamisen mahdottomaksi; vielä vähemmän niistä oppilaista, joille varattomuus tekee jatkamisen käytännölliseksi mahdottomuudeksi. Me ajattelemme niitä monia, jotka satunnaisten ja riittämättömien syiden tähden jättävät määrätyn tarkoituksen saavuttamatta. Luulemme sekä vanhempien että opettajien velvollisuudeksi niin paljon kuin suinkin kannattaa kainaloista luonteen puolesta heikkoja, arkoja, voimiinsa luottamattomia ja hermostuneita oppilaita. Luja ja ystävällinen sana, ajallansa sanottuna, saattaa monasti kumota horjuvan oppilaan tuumat koettaa voimiansa uusilla markkinoilla, ja jos onnistutaan auttaa häntä aljetun määrän päähän, on hänelle siitä selvä voitto.

Asia on sama aineiden poisjättämisen suhteen. Valtion kouluissa vaaditaan ehdotonta osanottoa kaikkiin koulun ohjelmaan kuuluviin luku-aineisiin. Vasten monia muita pidämme tätä onnellisena vaatimuksena, sillä se pelastaa oppilaat kiusauksesta jättämään lukematta aineen taikka toisen. Mutta jos oppilas on heikko taikka huonolahjainen? — Jos hän on heikko voipi hän levätä lukukauden, vuoden taikka kaksi, sitten jatkaa täydellisen ohjelman mukaan ja suorittaa koulun oppimäärän nuhteettomasti. Se on

LOUIS SPARRE.
HENRI MARTEAU'N
MUOTOKUVA.

hänelle suuremmaksi hyödyksi, kuin että hän siirretään toisten oppilaiden kanssa luokalta luokalle, mutta ainoastaan vaillinaisesti seurattuaan ohjelmaa. Edellisessä tapauksessa hän on suorittanut kokonaisen tehtävän, vaikka tulee myöhemmin valmiiksi, ja hyöty on todellinen; jälkimmäisessä hän on vaan näennäisesti seurannut kumppaneitaan, ja lopputulos on puuttuvainen ja tyydyttämätön. Jos taas oppilas on heikkolahjainen tai hän on liiaan aikaisin tullut kouluun — joka usein tapahtuu — niin istuminen samalla luokalla kaksi vuotta hyödyttää häntä siinäkin tapauksessa enemmän kuin loppusuoritukseen välttämättömien aineiden poijättäminen ja muodollinen luokalta siirtyminen.

Maamme yksityisissä kouluissa on otettu ohjelmaan aineiden valintavapaus, ja tätä toimenpidettä kiitetään monelta taholta. Ja niin kauan kuin oppilaiden vanhemmat käyttävät tätä oikeutta niin suurella säästäväisyydellä ja niin suurella varovaisuudella kuin esim. siinä koulussa, missä tämän kirjoittaja työskentelee, on vaara vähempi. Mutta missä tämä tapa on yleisempi, siinä se epäilemättä tuottaa käytännöllistä haittaa ja siveellistä vahinkoa oppilaille. Sillä ei ole epäilemistäkään, ettei tämä oikeus houkuttelisi monta oppilasta pois taatulta ja edulliselta tieltä. Samassa se kasvattaa heikkoja luonteita, jotka mitättömistä vastuksista painautuvat tarpeettomien helpoitusten turviin. Yksistään tuo tieto jo, että voipi luokka luokalta siirtyä ylös ja käydä koulu loppuun asti seuraamatta täydellisesti sen oppisuunnitelmaa, voipi antaa tukea haluttomille oppilaille, että yhä enemmän heittäytyvät leväperäisyyteen ja tekevät huonompaa työtä, kuin jos koko oppimäärän suorittaminen olisi pakollinen. Huono työ jättää huonot jäljet, oppilas ei menesty — ja niin jätetään tuo paha aine pois. Käy sitten usein niinkin, että kun toverit lähenevät ylioppilastutkintoa, saavuttaa luopion yhtäkkiä palava halu tulla osalliseksi samasta oppiarvosta kuin nämäkin. Mutta silloin se usein on myöhäistä. Ja kuka ottaa nyt kantaakseen edesvastauksen siitä, että oppilas on menettänyt mahdollisuuden suorittaa tutkintonsa? „Itsehän sinä tah-

doit luopua koulun oppimäärän täydellisestä suorittamisesta“, vastataan nyt hänen valitukseensa. Ja häntä taas harmittaa, että vanhemmat saattoivat hänelle antaa jälkeen.

Että tässä järjestelmässä piilee itse kouluillekin vaara, joka tulevaisuudessa voipi niiden arvoa vähentää, on käsittääksemme selvä. Ja koska monet yksityiset koulut samassa ovat yhteiskouluja, voidaan tästä järjestelmästä johtuvat seuraukset piankin asettaa yhteyteen yhteiskasvatuksen aatteen kanssa ja tätä sen nojalla halventaa. Etenkin jos tulisi tavaksi, että yhteiskouluissa käyvät tytöt rupeaisivat jättämään ylioppilastutkinnon ja joko katkaisemaan lukunsa keskiluokilta tai jättämään pois aineita, vetäisi se pojatkin mukaan tuommoiseen puoliväliseen opiskelemiseen, ja se seikka varmaan ajan pitkään pidättelisi monia vanhempia panemasta poikansa yhteiskouluun.

*

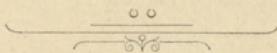
Olemme koettaneet viitata ylioppilastutkinnon siiveelliseen ja henkiseen arvoon ja sen tuottamiin käytännöllisiin etuihin. Vaatimukset ylioppilastutkintoon ei kaikkia tyydytä, ja sinä muodossa, jolla se suoritetaan, saattaa olla parannuksen sijaa, mutta se ei kuulu tähän. Vaan aivan huono ei voi olla nykyinenkään järjestys, jos emme mitättömäksi tuomitse niitä monisatavuotisen sivistyksen tuloksia ja kokemuksia, joihin se perustuu.

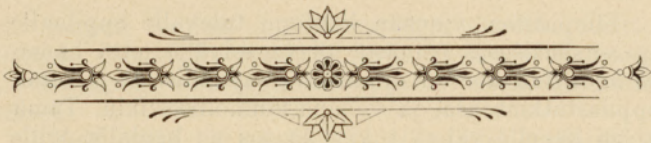
Tutkittakoot puutteet ja korjattakoot ne ajanmukaisella tavalla. Mutta se ei voi tapahtua siten, että koko ylioppilastutkinto semmoisenaan halvennetaan nuorison silmissä; eikä myöskään siten, että mielivaltaisesti, kunkin oppilaan valinnan mukaan, ruvetaan koulussa jättämään lukematta ohjelmaan kuuluvia aineita. Tämän kautta ainoastaan tehdään vahinkoa nykyiselle kasvavalle sukupolvelle, joka n. s. oppikoulua käyttää, mutta ei suinkaan jouduteta mahdollisesti tarpeellista uudistusta.

Yliopistoon vievään kouluun tulevalle oppilaalle on jo ensimmäisestä päivästä oleva selvällä, että hänen tulee suorittaa koulun oppimäärä täydellisesti ja ottaa ylioppilastutkintonsa, ja vieläpä kunnollisestikin. Tämä tieto on hänelle vahva tuki. Ja jos ne henkilöt, joille hänen kasvatuksensa on uskottu, koettavat pitää tämän tukeen pystyssä hänelle, tulevat he lopulta saamaan hänen vilpittömän kiitoksensa. Se on vakauksemme.

Kangasalla 1 p. Heinäkuuta 1895.

Lucina Hagman.

Odottaissa.

Ma istun luona ikkunan
Ja katson tulevaksi;
Ma yhä toivon, odotan,
Käy kaiho raskahaksi.

Kun nuori olin, hänpä ties
Mun luoksenikin tulla;
Ol' lämmin silloin sydän, lies,
Ja rinta railtis mulla.

Vaan nyt kun olen vanhennut,
Hän mua kartteleepi;
Oon kauvan turhaan huokaillut,
Jo toivo raukeneepi.

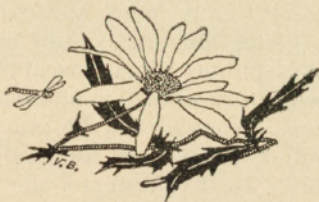
Mut vieläkin mä odotan,
 Jos tulis myöhemmällä
 Ja veisi minut kanssahan,
 Kuin oli lupa hällä.

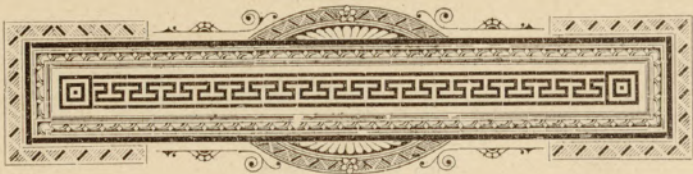
Kas tuolla hiipii jotakin,
 Nyt hän se ehkä lienee;
 Jo tulee armas, rakkahin,
 Mi vihille mun vienee —.

Mäin haastoi impi itseksään
 Ja istui ikkunalle;
 Sai Tuonen sulhon vierelleen,
 Mi viekin kuolemalle —.

Juhani Kattelus.

Ihmeellinen lähde.

Syvällä metsässä oli lähde, ja sen vesi oli niin kirkasta, niin raitista! Mutta sitä peitti vuosisatainen sammal. Vasta matkan päässä vesi esiin pulpahteli, puroksi muodostui. Ja siinä, lähteen lähellä, puron reunalla istui impi virsut jaloissa, päällä likautunut, kulunut hurstinen hame; tukka hulmusi vapaana, oli takkuinen ja näytti siivottomalta. Siinä oli impi istunut jo monta, monta vuotta. Ennen oli hän niin viehättävä ja sokea — nyt sammaltuneelta näytti!

Puron vierustaa luikerteli monimutkainen polku. Ja kun outo matkustaja siitä sattui joskus ohitse kulkemaan, silloin impi katsettaan teroitti ja tuohilippiään matkustajalle jo matkan päästä kurotti: että saisi väsynyt kuivaa kulkkuaan lähteen kirikkaalla vedellä kostutella. Kun joku ystävällisesti hymyillen lipin hänen kädestään otti, silloin impi aina lähteelle päin viittasi ja puhui. Vaan useammat katselivat ihmellen tuota outoa erämaan olentoa ja tunsivat joulukallaista inhoa. Noitako tuo lie, vai syöjätär?

Tuo puhekin on niin kummallista, liekö manausten kieltä? Ja kauhtuneina he jättivät lipin siihen, kostuttivat huuliaan etäällä puron vedessä, mikä siellä jo oli vieraita aineksia itseensä saanut ja lämminnyt. Sitä toiset suutansa irviin väänsivät, toiset

arvelivat; parempi jotain kun ei mitään. Eikä kukaan omistanut täältä itselleen muuta kuin ikäviä muistoja.

Lähde pysyi salassa, kun ei immen puhetta kukaan ymmärtänyt. Vuoden vuotensa jälkeen hän siinä istui säilyttäen yksin tietonsa sammalen peittämästä salatusta lähteestä.

Vaan miksi hän siinä istui?

Hän odotteli sulhoansa ja veljiänsä.

Siitä oli jo vuosia kulunut kun ne sotaan lähtivät. Silloin salot kajahtelivat elämää. Monen kiiltäväpukuisen sankarin sydän sykähteli vasten salonimen voimakasta povea — ja lähde ei joutunut samaltumaan, sen ympärillä oli alituinen, vireä liike. Siihen aikaan oli lähteen impi ihana!

Sota loppui. Puronvartista polkua pitkin yhä harvemmin joku vaeltaja kulki. Impi istui paikallaan, teroitti katsettaan polun etäisimpään näkyvään mutkaan ja odotti. Metsän hongat humisivat, huokailivat, istuttivat immen henkeen oman juron salaperäisyytensä ja metsän erämaisen vaiteliaisuuden. Kyllä toisinaan sydän sykähti ja kalvealle poskelle nousi rusoittava puna, kun joku sorea nuorukainen reippaasti polkua pitkin läheni ja etäältä kiinnitti häneen utelevan katseensa. Vaan kun ne ohi menivät, puhumatta, hymyilemättä, silloin tuskainen epätoivo toisinaan sydämessä riehahti ja silmän sini alkoi muuttua lasittuneen näköiseksi.

Sulhoa ja veljiä ei tullut koskaan. Mutta unohdettu impi oli päättänyt odottaa uskollisesti kuolemaansa asti.

Ja sitten kerran tuli mies, joka ei ohitse mennyt niin kuin muut, vaan jäi siihen, astui lähemmäksi ja pyyhkäsi hiukset immen kasvoilta. Immen sydän sykähti, jäykistyneitä huulia alkoi hymy kaunistaa ja lasitus silmistä suli. Innokkaammin kuin koskaan ennen hän viittasi lähdettä kohti. Uteliaana vieras astui lähemmäksi, penkoi sammalikossa ja huudahti iloisesti:

„Lähteen silmä!“

„Sulhoni ääni!“ kuiskasi impi ja omituinen, ihana väristys läpi ruumiinsa kulki kun hän vapisten nousi

VILLE WALLGREN.
CONSOLATION.

seisomaan. Vaan vieras suoristi runtevan, uljaan var-
talonsa, loi haaveksivan katseensa yli järvien, kukku-
lain ja laaksojen ja puhui itsekseen.

„Kuinka moni vaeltelee janoissaan tässä aarnio-
metsässä, kastellen kurkuaan puron likaisella vedellä,
tietämättä tätä lähdetä!... Täällä tuntui äsken niin
vieraalta... Siemaus tuosta lähteestä: ja nyt kaikki
on niin kotoista, niin vanhaa tuttua. En ymmärrä
mistä se tulee, mutta minusta tuntuu, kuin täällä olisi
kätkettynä joku aarre... aarre... Ja tuo nainen,
joka äsken näytti syöjättäreltä, on minusta kuin joku
kärsvä impi. Tässä on jotain ihmeellistä! Tuon läh-
teen minä *tahdon* tehdä tutuksi niille, jotka nyt lais-
kuuksissaan makaavat janoisina lähteen partaalla.“

Ja hän puristi rajusti immen kättä, lähti sitten
kiitämään kohti metsiä, poiketen tavalliselta polulta.
Sieltä alkoi kuulua hänen raikas laulunsa:

„Henki on noussut, varjot ne väikkyä,
Aatteiden aallot ne kuohuen läikkyä,
Miehiä tarvis on!“ — —

„Sulhoni ääni!“ kuiskaili impi, „mutta mitä hän
laulaa?“

Hänet valtasi omituisen sekava ja kummallinen
tunnelma. Alas istui hän kivelleen. „Mitä haasteli
hän, niin outoja sanoja, vierasta kieltä?“ „Oliko
hän sulhoni?“ „Minne meni?“

Vuosien kuluessa aaltoileva rinta taasen asettui
ja impi vaipui jonkullaiseen tajuttomaan epätoivoon.
Matkustajia tuli ja meni. Hän yhä lippii piteli, tar-
josi sitä tarvitsevalle, mutta ei hymyillyt enää eikä
usein lähteeseen viitannut. Sulhoansa ja veljiänsä hän
tuskin enään odotti, vaan vaipuneena uneliaasen välin-
pitämättömyyteen hän siinä paikoillaan pysyi tottu-
muksen voimasta. Kun oli nälkä, söi pettua, kun vilu
— antoi viluttaa. Hän oli tullut niin ihmeesti kump-
paniensa, korven honkien kaltaiseksi. Nekin elävät,
nekin kärsivät, mutta ne eivät ajattele mitään, eivät
kärsimystä tunne eivätkä uraja.

Vaan eräänä kultaisena kesänä taas muuan sei-
sahtui immen ääreen, katseli hetkisen uneliaisiin sil-
miin, hymyili ja virkahti:

„Osaatko sinä laulaa?“

Kauan vaiennutta kieltä immen rinnassa koske-
teltiin. Hän hämmästyi — osasi vielä hämmästyä.
Taas, pitkän väliajan kuluttua sulhon uupunut muisto
vertyi ja raukealla, vapisevalla äänellä hän vastasi:

„Tottahan minä laulaa osaan!“ — Tuo mies pu-
hui kieltä, jota hän ymmärsi, siksi tuli tunnustaneeksi
taitonsa ilman mutkistelematta.

Ja miten siinä pakinoivat, impi tunsi sulhonsa ja
sulho morsiamensa. Käsityksin, kaulatuksin he siihen
istuivat sammaltuneen lähteen reunalle, sammaleiselle
kivelle. Impi viritti laulun laulun jälkeen, uneksiva
hongikko kajahteli, kalliot ja vuoret vastailivat, linnut
kokoutuivat kuuntelemaan ja ihmettelemään: salon
jäykkä sydän oli ruvennut sykähtelemään!

Laulamaan kun väsyivät, niin yksissä lähteen päältä
sammalta nyyhtivät. Siellä näkivät omat kuvansa.

Ja impi häpesi takkuista tukkaansa ja likaista
hamettaan.

„Minä pesen itseni“, hän sanoi, ja pesi. Peilaili
uudestaan lähteen kirkkaassa pinnassa ja huokasi:

„Myöhään tulit... minä olen vanhentunut. Etkö
sinä näe syviä ryppyjä poskillani?“

„Näen, mutta minä silitän armaan poskesi rypyt,
ja sinä nuorennut.“

„Minäkö nuorennun?“

Impi katseli surunvoittoisesti hymyillen sulhoaan,
mutta ei sanallakaan viitannut siihen että ne olivat
olleet vilu ja nälkä jotka häntä olivat vanhentaneet
sillä aikaa, kuin sulho oli herkutellen lihonut ja niin
pulskaksi tullut. Hänen sielunsa täytti vainen autu-
allinen mielikuva siitä elämästä joka nyt alkaisi sulhon
rinnalla, joka hehkuvin poskin hänen poveansa vasten
nojaili. Laulu tulvahteli itsestään esiin täyteläisestä
rinnasta. Lähteen vesi kumpusi pulpahdellen ja au-
rinko väritti vapautuneet pisarat timanteiksi, hopeiksi
ja hohtokiviksi.

Näin he, metsän synkässä sydämessä viettävät autuaallista kuherrusaikaa monta, monta vuotta. Eikä siitä tietäneet muut kuin metsän kotoiset eläjät ja puron vetehiset väet. Sulhoa alkoivat maailmalle jääneet ystävät kaivata. Rupesivat etsimään. Saapuivat vihdoin toinen toisensa jälkeen puron varrelle, puronvartta pitkin lähteelle. Lähteen luona tapasivat ennen aavistamattoman näytelmän:

Sivistynyt maailman mies ja erämaan impi helässä syyleilyssä!

Siinä katsojat silmiään hieroivat. Oli monta, jotka olivat ennen siitä vaeltaneet, nähneet siinä aistiviällisen syöjättären ja hiiptineet hiljaa tiehensä. Mutta mikä nyt oli tämä impi? Sen katseessa oli jotain ankaraa, aivan samoin kuin sen jota he kammoneetkin olivat, mutta samalla oli siinä nyt jotain niin ihmeteltävän lumoaavaa: sen hiukset olivat nyt siistillä palmikolla, sen hame oli puhdas ja jaloissa uudet, koivuntuohiset virsut, sen silmät olivat siniset kuin meri ja huimavaan syvät.

He alkoivat ystävältään selitystä kysellä. Mutta tämä vaan salaperäisesti vilkutti suopeita silmiänsä, tarttui impensä käteen, talutti hänet ilokivelle ja kuisasi:

„Laula kultani!“

Impi kohotti kainostellen pohjattomat silmänsä kohti vaaleita Pohjolan pilviä ja ylpeitä honganlatvoja, missä „rastas“-niminen tuttu satakieli helkytteli ja kehoittellen päätänsä nyökytteli „kuin vanhan tutun vuoksi“. Ja hänet valtasi tunnelma, joka puhkesi lauluksi seuraavin sanoin:

„Luojan kukku, kultahelkka!
 Kuku mulle kultiasi,
 Kuku mulle, kuku muille,
 Kuku kaikelle kylälle;
 Kuku kultia kujille,
 Hopehia tanhuille,
 Vaskia vajojen päihin,
 Tien vierihin tinoja.“ j. n. e.

Hän lauloi kauan. Lumottuna olivat sulhon etsijät painuneet tuoksuville mättäille. Ja kun he nyt, katsettaan irti saamatta immen silmistä, jotka ujolla hehkullaan kertoivat salatusta tulesta mikä oli alkanut syttyä tuolla korkealle kohoilevassa povessa, ihmetellen katselivat, kuuntelivat, niin impi heidän silmissään muuttui sadun prinsessaksi, johon kaikkien täytyy rakastua.

Ilokiveltä impi vihdoin alas astui, tuohisen lippinsä lähteen kirkkaalla vedellä täytti ja ihmettelijöilleen jakeli ihanasti hymyillen. Nuorukaiset joivat juomasta päästyäänkin, immen hymyily tarttui heihin ja heissä kasvoi yhä varmemmaksi vakuutus, että tuo tuntematon impi salaperäisen lähteen luona oli prinsessan arvoinen.

„Varsin ihmeellistä vettä!“ rupesivat jotkut sanomaan.

„Äidin maitoa!“ kuului vienoväreinen kuiskaus „ilokiveltä“ ja useimpain katseet kääntyivät sinne.

„Äidin ääni!“ pääsi monesta suusta riemastunut huudahdus ja kaikki alkoivat avoimin sylin juosta sinne, mistä ääni kuului.

Kivellä seisojien harmaa hapsinen vaimo kasvoilla äärettömien kärsimysten leima. Silmäkulmassa kimalteli kirkas kyynel ja voimakkaasti kohoili armas povi mielen liikutuksesta. Poikiansa syleili äiti tulisesti ja kuitenkin arvokkaasti, kutakin erikseen. Oikaisi sitten vuosien painaman köykistyneen vartalonsa. Nyt hän näytti mahtavalta, kun kätensä suorittaen yli laaksojen ja vuorien loihe lausumaan:

„Kauan itki äiti kadonneita poikiansa, etsi heitä korvet, kumat, kylät, kaupungit — turhaan. Varsi köyristyi, silmä himmeni, tukan tuska harmensi ja jalka väsyi — vaan yhä hän etsi. Kotona oli nälkä ja ikävä — sisaret kuihtuivat, vilu — ne värjöttelivät, isä raatoi näännöksiin itsensä — sai sittenkin vaan petäjäistä leipää, ja äiti yhä etsi kadonneita poikiansa. Äiti näki heidät mässäämässä lihavain lihapatojen ja makeain viinosten ääressä, rukoili heitä palaamaan ja itki verisiä kyyneleitä, mutta äitiä ei tunnettu kun tuska oli hänet

rumentanut, eikä ymmärretty kun pojille oli maailma opettanut vieraan kielen.

Vuoron tiestä sisaret lähteellä istuivat, sulhojansa odotellen, veljiänsä vartoen, — eikö joku edes heistä palajaisi? Aika teki kasvot vieraiksi, — vieraita vaan pitkin puron vartta kulki. Siitä ne varmimmin vieraiksi tettiin, kun eivät lähdeettä etsineet, purosta vaan joiivat. Sisarten mieli yhä synkistyi, tukka sai takkuun käydä, silmä tummeni, hame kului riekaleiksi, — kellepä koreilla, kun ei ollut veljeä, ei sulhoa, sydämessä vaan haikea ikävä!

Tuli vihdoin yksi, joka kaivoi pois sammaleet lähteeltä, joi sieltä, istui tyttöni viereen — minä tunsin yhden pojistani ja hymyilin taas kerran pitkistä ajoista. Nyt tulitte te, joitte lähteestä ja tunsitte minut, sillä — lähde on minun povellani. Impi johon rakastuitte on — sisarenne.

Te tulitte, te tulitte! En mä tuomitse teitä, vaikka kauan viivytte, mä ilosta itken. Vaan vielä harhailee suurin osa veljistänne tietämättömillä teillä, elonnes-teitä vierailta rinnoilta imien. Menkää!“ hän huusi että kalliot kajahtelivat ja kumisten vastailivat, „menkää, sanokaa eksyneille veljillenne, että oikea elonnestelähtee vaan *äidin rinnoilta!* Sanokaa, että äiti odottaa. Sanokaa että Suomen saloilla siskot odottavat veljiään, morsiamet odottavat sulhojaan ja isät nääntyvät, kun työ on raskas ja leipä petäjäinen... Menkää, tuokaa kaikki juomaan lähteestä, joka minun rinnallani kumpuilee, niin he taasen tuntevat äitinsä, isänsä, morsiamensa, sisarensa ja silloin on Suomessa verraton häähuomen!“

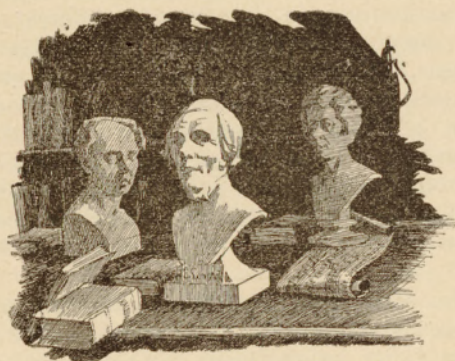
Äidin sanat sytyttivät ennen tuntemattoman liekin nuorissa sydämissä. Keräytyen piiriin äidin ympärille, he kädet kohotettuina taivasta kohden vakuuttivat:

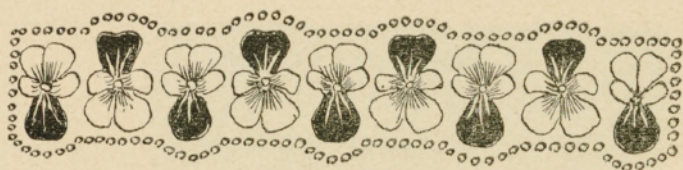
„Jos loistoon meitä saatettais
Vaikk' kultapilvihin,
Miss' itkien ei huoattais,
Vaan tähtein riemun sielu sais,
Ois tähän köyhään kotihin
Halumme kuitenkin.“

Ja sitten he hajosivat kukin haarallensa uusia, ennen tuntemattomia teitä, palauttamaan vielä eksyksissä vaeltelevia veljiään. Lähde emon rinnalla kumpuili, purossa kirkas vesi tanssi ja nauroi, tyttäret pesivät itseään ja kampaivat kultaisia kutrejaan, isä suoristi väsynyttä selkäänsä ja huoautti helpommin. Salot alkoivat kajahdella poikain raikkaista huudoista ja hongikko remahteli riemusta raikuen. Lähteen ympärillä, emon rinnoilla oli syntynyt eloisa, kotoinen liike, siinä kun pojat kiistailivat ja kamppailivat siitä, ken äitiä paraiten rakastaa.

Aistiviälliseksi luultu impi pukeutui häöpukuunsa.

Alvio

Tien varrelta.

Lintu kutsui kultaistansa
viserrellen vierelleen. —
Poika sivu kulkeissansa
tunsi piston sydämmeen.

Kutsun kuuli linnun kulta,
lensi luoksi lemmityn. —
Pojan rinta riehui tulta,
tunsi kumman sykkäily.

Niinpä laului lintupari:
lempi suurin autuus on! —
Poika huokas: onnen kari
Mun ol' lempi onneton!

Linnut tuuli tuulen henki,
illan harso verhosi. —
Värjötellen poikanenki
kotiin kolkkoon kiiruhti.

Kaarle Forsgren.

Kuvain kumartaja.

Kuvauksia ystäväni kuvanveistäjän elämästä.

„Olen löytänyt Jumalani, jota niin kauvan olin turhaan etsinyt! Rakkaus on Jumala rakkaus on kaiken uskonnon sisältö. Se oli ihana, hurmaava, mieltä huikaiseva hetki, kun usko rakkauden jumaluuteen niinkuin ilmestys korkeudesta, niinkuin sälema taivaalta valaisi synkistyneen, uupuneen sieluni...“ (Ja sitten seurasi hehkuva kuvaus hänen onnestaan ja seikkaperäinen selitys, kuinka hän oli sen saavuttanut ja miten muutos hänessä oli tapahtunut.)

Hän oli tunteellinen, innostunut luonne, niinkuin taiteilijat yleensä. Kun hän ryhtyi johonkin, ryhtyi hän siihen koko sielullaan. Lapsuutensa ja ensi nuoruutensa uskon oli hän verrattain kauvan säilyttä-

nyt. Mitään varsinaista uskonnollista elämää ei se ollut, mutta olihan se kuitenkin se selkäranka, joka tuki häntä. Siitä aatepiiristä oli aihe otettu hänen ensimmäiseen taiteelliseen kyhäykseensä kuvanveistäjänä. Se oli kuva tekstiin: „sallikaat lasten tulla minun tyköni“, puuhun leikattu vapahtajan kuva, kädet eteenpäin ojennettuina, niinkuin kaikissa raamatun kuvissa. Äidilleen oli hän sen valmistanut joululahjaksi. Äiti otti sen riemulla vastaan ja asetti kirjoituspöydälleen, jalustana samettikansiin nidottu kuvaraamattu. Hän sitä melkein palveli, toimitti rukouksensakin sitä silmällä pitäen. Poikakin kertoi usein sitä ajattelevansa miltei uskonnollisella hartaudella, ja oli se hänelle kahta rakkaampi siitäkin syystä, että se oli määrännyt hänen elämänsä suunnan. Kuvan nähtyään salli äiti poikansa estelemättä taipumustaan seurata.

Hän kävi oppinsa ensin kotona, sitten Saksassa, mutta Pariisiin tultua haihtuivat lapsuuden usko ja nuoruuden aikana saadut ihanteet, samalla kuin uudet taiteelliset teoriat tekivät hänen taiteessaan täydellisen vallankumouksen. Muutos tapahtui äkkiä ja voimakkaasti. Se tarttui kuin kuume ajan ilmasta ja kun hän siitä parani ja palasi ensimmäiseltä matkaltaan Ranskasta, oli hän valmis kieltäjä. Käsityksen persoonallisesta Jumalasta oli hän kokonaan repinyt mielestään. Se vähä, mikä siitä oli jälellä, oli jonkunlaista ylimalkaista maailmaa johtavata järkeä, jonkunlaista yhteen laskettua tulosta kaikista maailmaa hallitsevista luonnonlaeista.

Kiihvautta uhkuvassa kirjeessä teki hän siitä selkoa eräälle ystävälleen.

„Mikä houkkio, mikä mieletön haaveilija, mikä narrien narri minä olen ollut! Minun tekisi mieleni häpeästä huutamaan, kun ajattelen, että suurin osa tämän muka valistuneen vuosisadan ihmiskunnasta vaeltaa vielä raakalaisten kannalla. Pakanoita, kuvain kumartajia te olette, jotka rakennatte huoneita haltijoilenne ja palkkaatte pappinne niitä kaitsemaan. Kultavasikoita te itsellenne valatte ja niitä kumarratte, vaikka luulette kuuntelevanne sen käskyjä, joka korkeudessa

jylisee. Koko katoollinen usko kaikkine madonnan kuvineen, ei se ole aatteellisesti rahtuakaan ylempänä alhaisimman neekerin uskoa, joka panee pyöreän kiven soikean kiven päähän ja palvelee sitä korkeampana olentona. Kaikki muu on maailmassa edistynyt, uskonto on vuosituhansien kuluessa seisonut paikoillaan. Se, jonka pitäisi olla yliluonnollinen, henkinen ilmestys pukeutuu yhä niinkuin on aina pukeutunut maallisiin muotoihin. Muullaisena sitä emme jaksa käsittää. — Mutta onhan *meidän* uskontomme katoollista paljoo puhdistuneempi? — Kaunis puhdistus! Meillä on uhrimme; ehtoollisemme; meillä on taikatemppeemme; kasteemme; meillä on kirkkomme kuvineen meilläkin. Papit ovat palkatuita noitia, jotka maksosta myysken- televät autuutta summissa ja vähittäin. Se ja se kirkollinen toimitus (sairaana viimeinen lohdutuskin) maksaa sen ja sen niinkuin noidan antamia amulettia on eri hintaisia. Jumala, joka sellaisilla menoilla sallii itseään palveltavan, ei ole *minun* jumalani. Muutakaan Jumalaa en tunne. Minulla ei siis ole mitään Jumalaa. Ja kuitenkin minä olen varma siitä, että seison paljoo korkeammalla henkisen kehityksen kannalla kuin kaikki jumaliset. Minulla on ihanne, joka asuu niin huimaa- van korkealla, on niin yliluonnollisen abstraktinen, että sille on mahdoton mitään maallisia muotoja löytää — paras todistus sen henkisyydestä. Järki, — se on minusta ainoa, joka vivahtaa johonkin yliluonnolliseen. Sen kanssa seurusteleminen on kuin viileässä vuoris- tossa asuskelemista. Sitä ei voida personoida enem- män kuin avaruuttakaan. Kerran sille koetettiin temp- peliä rakentaa, mutta se ei onnistunut. Se ei todista järjen jumaluutta vastaan, vaan sen puolesta. Mutta en tahdo sitäkään Jumalaksi nimittää. Jumala, s. o. yleinen käsitys hänestä, on liika aineellisesti persoonal- linen, liaksi maallisiin muotoihin valettu kelvatakseen nimeään lainaamaan. Eihän ole sitä dilettanttia, joka ei luulisi voivansa Jumalaa kuvata, tai ainakin hänen äitiään ja poikaansa. Se on naurettavaa samalla kuin se on taiteelle kokonaan vierasta. Taiteen täytyy kyetä ainettaan hallitsemaan, mutta uskonnollinen taide ei

sitä voi, ellei tahdo tehdä, niinkuin on tehnyt, Jumalastaan inhimillisen mielikuvituksen tuotetta. Sellaisia olemme tottuneet niin kauvan silmäimme edessä pitämään, että niitä lopulta tietämättämme palvelemme. Ajatella, että minäkin! Olenhan sinulle kertonut ensimmäisestä luonnoksestani. Siitä tuli täydellinen kotijumala. Jos ei äitini muisto — onni hänelle, että kuoli ennenkun sai nähdä muuttuneen poikansa — minua siitä estäisi, olisin valmis nauruun pakahtumaan.“

Innolla antautui hän „uuden oppinsa“ edestä taistelemaan. Taisteli sekä sanoin että kirjoituksin, mutta etenkin taiteessaan sitä toteuttaen. Hän oli täysverinen realisti, sai aikaan paljon innostusta nuorissa, herätti suuttumusta ja kiukkua, — mutta suuntansa etevimpiä edustajia hän oli. Oli hänen teoksissaan kuitenkin jotain hakevaa ja haparoivaa. Aatteet olivat usein mainiot, näki, miten inspiratsiooni oli leimahtanut, mutta samalla taas sammunut. Ei näkynyt sitä kytevää, lämmittävää tulta, jota tarvitaan, ennenkun suuri teos jaksaa valmistua. Ei hän koskaan samaa aihetta käsitellyt. Milloin oli historiallinen taide hänen ihanteensa, milloin oli kotimainen, kansallinen taide kaikista korkeinta j. n. e.

Mutta viimeinen aste hänen silloisessa taiteellisessa kehityksessään oli se, että hän eräänä iltana palatesaan työpajaansa Pariisissa, otti suuren vasaransa ja kukisti maahan salonkiin aikomansa marmorin. Ja kohta sen jälkeen kirjoitti hän eräälle ystävälleen nuo sanat: „Minä olen löytänyt Jumalani, rakkaus on Jumala, rakkaus on kaiken uskonnon sisältö“.

* * *

Ei ollut häntä hänen järkensä uskonto tyydyttänyt. Minne hän sen kanssa kääntyikin — kirjoitti hän ystävälleen tuossa samassa kirjeessä — kylmän hengen se huokui hänen eteensä. Oli siinä sisältöä niin kauvan kuin menestyksen päivä paistoi, mutta kun vastoinkäymisten ja pettymysten hämärä alkoi laskeutua ympärille, tuntui tyhjältä ja kolkolta. Se muistutti eni-

ten sitä kammon tunnetta, joka syntyy lapsen mielessä, kun tulee ilta ja yö pitkää taivalta kulkiessa. Sitä pakenee ja pakenee, mutta se sakenee edestä ja takaa. Huutaa apua, vaikka tietää, ett'ei sitä huutoa kukaan kuule. Mutta yhtäkkiä johtuu mieleen, mitä äiti on sanonut: että on Jumala, joka näkee ja suojelee, ja rauhoitettuna silloin matkaansa jatkaa.

Ei millään mahdollilla ollut hän sellaisina eksymyksen hetkinä — joita synnyttivät ihmisten itsekäisyys, maailman kylmyys ja omat pettymykset niiden suhteen, joiden rakkaudesta oli luullut olevansa kaikista varmin — saanut rauhoitetuksi itseään sillä, että kun uusi aamu koittaa s. o. kun tämä turvattomuuden tunnelma on ohi mennyt, hän taas voi rauhansa löytää. Sillä liian monta kertaa oli hän pettynyt, siihen uskoon uudelleen antautuakseen. Ja hän alkoi katsella ja tutkia, millä ne elämänsä täyttivät nuo, jotka olivat niin tyytyväisiä, rauhallisia ja onnellisia.

Sattui hänen silmänsä silloin eräänä iltana, kun kaikkeen kyllästyneenä palasi kotiinsa boulevardikahvilasta, Uusi Testamentti, joka aina kulki hänen matkalaukussaan muun rojakan joukossa. Sen oli siihen pannut äiti, kun hän ensimmäiselle matkalleen lähti, se oli pieni kirja, joka ei paljon tilaa ottanut. Jonkunlaista keikailemista oli se, että hän aina piti sen pöydällään, josta toverit sen huomasivat ja ihmetellen kyselivät, mitä *hän* sillä kirjalla tekee?! Nyt avasi hän sen hajamielisesti ja alkoi sitä haukotellen selailla. Hän luki sitä sen yön, kuuli suuren Pariisin omituisine yöllisine äänineen ympärillään humisevan, ja luki lakkaamatta; seuraavana päivänä teki samaten yhä suuremmalla innolla; -- kunnes hän toisen päivän iltana yhä kasvavassa innostuksessa pitkin kaupunkia harhailtuaan oli täydellisesti muuttunut. Ja ensi töikseen täytti hän käskyn: „teidän pitää luopuman kaikesta ja seuraaman minua“, — ja särki kaiken entisyytensä särkemällä taideteoksen, jota oli vuosikausia valmistanut.

Rakkaus, — se oli se uusi ilmestys, mikä hänelle Kristuksen opista oli leimahtanut vastaan. Sehän se

oli kaiken uskonnon sisältö, sinnehän oli ihmiskunnan kaiken uskonnollisen kehityksen kärki viitannut, siinä hän nyt oli se henkinen, ihanteellinen Jumala, jota hän oli hakenut. Ei sitä kuvien teolla palvelta, ei sitä taide kelvannut toteuttamaan, taide, joka hänen mielestään oli vaan jäännös pakanuudesta, jonka koko sisältö oli aistillinen. Koko tulisen luontonsa voimalla omaksui hän sen. Heti paikalla, viivyttelämättä, tahtoi hän sen itsensä suhteen toteuttaa. „Enkä minä koskaan ole suurempaa helpoitusta, täydellisempää vapautusta tuntenut kuin silloin, kun näin nuo epäjumalani, nuo omien käsieni tuotteet pirstaleina edessäni lattialla.“

Rakkauden aatteen toteuttaminen tässä maailmassa, käskyn „rakasta lähimmäistäsi niinkuin itseäsi“ kirjaimelleen noudattaminen aikana, jolloin ehkä enemmän kuin koskaan ennen saarnattiin väkevemmän oikeutta heikkojen rinnalla, jolloin siitä oli tehty täydellinen teoriiä ja julettu sitä tieteellisesti puolustaa — siinä oli nyt työala, jonka hän itselleen valitsi. Toilla, esimerkillä, tahtoi hän sen toteuttaa.

Hän erosi ystävistään, katosi pitkäksi aikaa sen toveripiiriin näkyvistä, jonka kanssa ennen oli seurustellut. Kuultiin hänen Tolstoin esimerkkiin innostuneena ruvenneen ruumiillista työtä tekemään; omaisuutensa jakoi hän köyhille; toimi paljon filantrooppillisella alalla; ajoi raittiuden asiaa ja esiintyi maallikkosaarnaajanakin.

Menimme häntä kerran kuulemaan. Oli omituista nähdä hänet, tuo ennen niin hieno maailman mies, joka aina oli kulkenut viimeisen muodin mukaan puettuna ja jota kaikki kotimaiset keikarit jälittelivät, tavallisissa työläisvaatteissa noiden ihmisten kanssa, joita ennen oli nauranut ja pilkannut. Kaupunkilaisyöväki oli hänen mielestään ollut „sitä viimeistä plebsiä“, varsinkin sen vuoksi, että sillä hänen sanainsa mukaan „ei ollut haituakaan taiteellisesta käsityksestä . . . se oli sitä kaikkein poroporvarillisinta“ j. n. e. Talonpojalla on toki hitunen runollista mielikuvitusta, kaupunkien väki on „sitä puhtainta, paksuinta proosaa“, josta

oli kerrassaan mahdotonta saada mitään taiteellista aihetta puserretuksi.

Sellaisille hän nyt puhui taiteesta, sitä tuomiten. Kerrottuaan ensin — äänellä, joka muistutti pelastusarmeijalaista — millainen hän oli ollut ennen, mutta millaiseksi hän Jumalan avulla oli muuttunut, selitti hän heille, miten pakanallinen, miten alhainen ja tuomittava taide on. Se on se taipumus meissä, jota me kutsumme taiteeksi, joka on turmellut alkuperäisen kirkkaan kuvamme Jumalasta. Se on se, joka, pyrkien maallisiin muotoihin pukemaan sitä, mikä on hienointa, pyhintä ja ylevintä, hävittää meissä sen. Me olemme luodut Jumalan kuviksi, mutta me teemme Jumalan *omaksi* kuvaksemme. Kristus ei taiteesta tiennyt ja ensimmäiset kristityt sen hylkäsivät. Mutta ihmiset lankesivat takaisin perisyntiinsä ja siinä he rypevät vieläkin. Joka kerta kuin Jumalaa ajattelevat, ajattelevat he häntä itsensä näköisenä ja semmoiseksi kuvaavat. Mutta Jumalaa ei voi kuvata, ei muotoisena ajatella, sillä Jumala on rakkaus, on ylevä aate. Se tuntuu meistä hämärältä, meistä, jotka aina olemme tottuneet aatteita muotoina käsittämään ja näkemään. Mutta hämmennys lakkaa, epäselvyys katoaa, niin pian kuin alamme tätä aatetta toteuttaa, niin pian kuin alamme rakkauden töitä tehdä. Silloin me Jumalamme, oikean Jumalamme, käsitämme korkeana, yliluonnollisena voimana. Sitä Jumalaamme palvelleksemme emme mitään pappia tarvitse, sillä kaikki olemme sen yhtä hyvät papit. Kukin välitämme me yhtä hyvin suhdettamme Jumalaan. Rakkaus kanssaveljiimme, rakkaus suureen kärsivään ihmiskuntaan, — siinä on uskontomme!

Hän puhui tulisesti, koetti kuulijoitansa innostuttaa. Mutta seurakunta pysyi kylmänä. Nähtävästi harva käsitti hänen aatteensa hienouden.

Haimme hänet esitelmän loputtua seuraamme. Koetimme osoittaa hänelle heikkouksia hänen opissaan. Koetimme osoittaa, että hän varsinkin taidetta tuomittaessaan oli väärässä. Mutta juuri siinä kohden sanoi hän olevansa kaikista varmimmin vakuutettu.

— Etkö sinä ole koskaan tuntenut halua taiteellisestikin esittää niitä uusia aatteita, joihin olet innostunut? kysyi meistä muuan.

— En koskaan. Ja juuri se, että nämä aatteeni eivät tuota ulkonaista muotoon pukeumista kaipaa, vahvistaa minua siinä, että uskoni on kirkastunut ja hengistynyt, että se on niin puhdas kuin absoluuttinen aate vaan voi olla. Te ette sitä nyt käsitä, mutta minä toivon, että teidänkin aikanne on vielä tuleva. Sinusta — ja hän kääntyi tuon ystävänsä puoleen, jonka kanssa oli ollut kirjeväihdossa — sinusta varsinkin minä toivon, että olet oikealle tielle osautuva.

Hän oli varma vakuutuksessaan, oli mielestään reformaattori, oli enempi, oli uskon uudistaja, ei vaan puhdistaja, milt'ei sen luoja.

Olihan taide kadottanut hänessä miehen, josta sille olisi ollut kunniaa, arvelimme, mutta olihan aatteellinen työ voittanut. Hyväksyimmehän mekin hänen aatteensa pääpiirteissään, pistihän meitä, ett'emme tunteneet voivamme tehdä niinkuin hän. Olisi ollut niin turvallista, kun olisi meilläkin ollut jotain pysyvää ja varmaa, johon olisimme voineet luottaa.

— Loruja... olkaa huoletta...! Kun puuskaus menee ohi, palaa hänkin vielä entisten jumalainsa eli oikeammin epäjumalainsa luo.

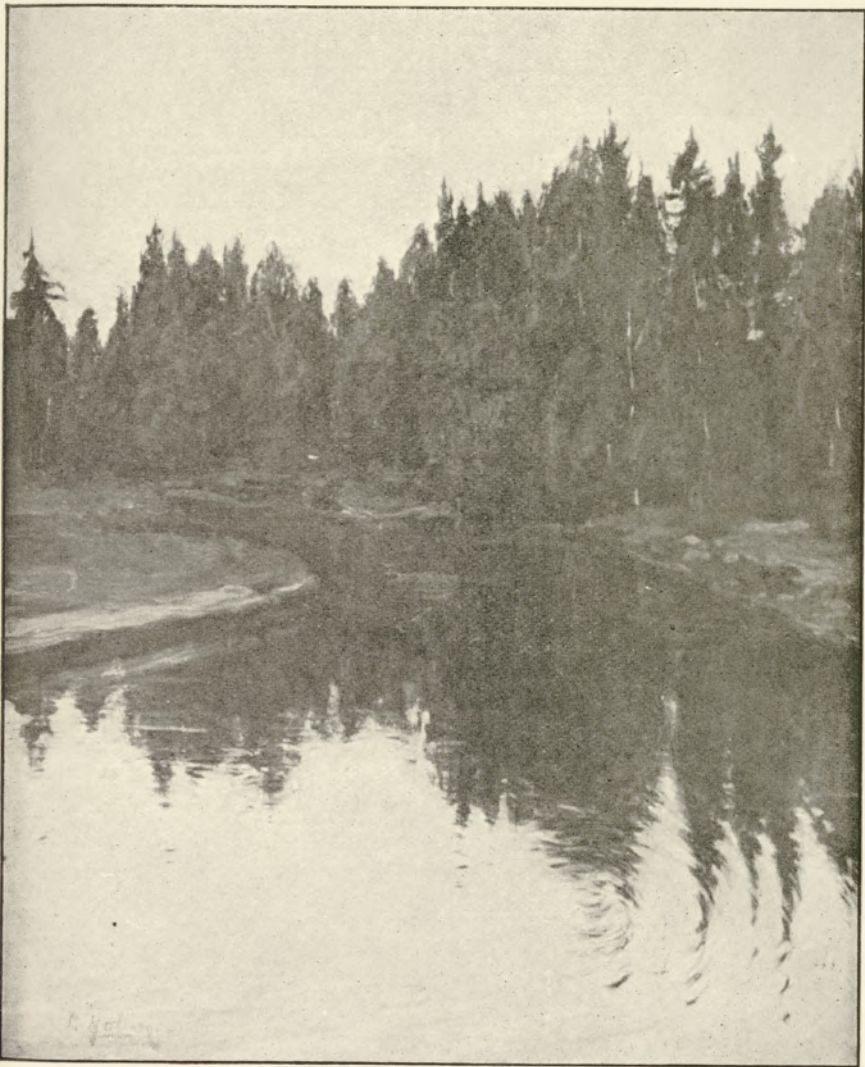
— Mitenkä niin?

— Hän on ennen kaikkea taiteilija ja se on saava hänet järkiinsä jälleen.

Mies, joka noin puhui, oli oikeassa, mutta oli hän isosti väärässäkin.

*

Mutta puhukoon hän taas itse siitä, mitä hänelle tapahtui. Tässä on hänen viimeinen kirjeensä, päivätynä muutamia viikkoja sitten Pariisissa ja osoitettu tuolle samalle ystävälle, jolle edelliseltäkin. Se on suoran, rehellisen, aina totuutta etsivän miehen tilinteko ristiriitaisen elämänsä kanssa, joka ei saanut hänelle elämän suurta kysymystä selvitettyksi. Tulloon se

PEKKA HALONEN.

SYYSMAISEMA.

todistuskappaleena tässä kokonaisuudessaan julaistuksi. Kirje on näin kuuluva:

„Sinulle, vanha ystäväni, joka olet kehitystäni seurannut, ja joka, vaikka viime aikoina olemmekin olleet eri mieltä elämän suurimmissa kysymyksissä, kuitenkin olet minua myötätuntoisesti kohdellut, tahdon nyt taaskin kertoa, kuinka minun on käynyt ja mille perille olen ajautunut, sittenkun viimeksi tavattiin. Tämä on itsetunnustus, vaikeampi tehdä kuin kaikki ne monet entiset, joita olen tehnyt. Oikeastaan olisi minun tekeminen tämä maailmalle, tai ainakin jollekulle „henkiheimolaisistani“. Mutta mitäpä maailma minua nyt liikuttaa. Annan sinulle sitä päitse täyden vallan julaista, mitä nyt olet saava minusta tietää. Tarinani on surullinen eikä suinkaan ole minulle kunniaksi. Mutta totuus on tunnustettava ja tässä se on.

Sinä tiedät, minkä aatteellisen rakennuksen minä itselleni rakensin, ja miten siinä asumaan muitakin houkuttelin. Tiedät, että kutsuin sitä ainoaksi oikeaksi, kalliolle rakennetuksi, joka ei koskaan tulisi horjumaan. Nyt on se kirkko, jonka huipun taivaalle kohotin, vajonnut maan tasalle ja tässä minä nyt seison sen rannioilla henkisesti hajonneena ja repaleisena, tietämättä minne kääntyä.

Sittenkun viimeksi tapasimme, kasvoi maineeni ja kannatukseni ihmisten seassa. Tuli muodin asiaksi saapua kuuntelemaan esitelmiäni, oli „hienoa“ olla samaa mieltä kuin minä. Harvat toteuttivat elämässään sitä, mitä suullaan oikeaksi tunnustivat. Mutta minä olin kuitenkin iloinen menestyksestäni. Kuta enemmän sain kannatusta, sitä enemmän sitä halusin. Kuta useampia sieluja voitin, sitä useampia ajoin takaa. Huomasin salaiseksi hämmästyksekseni, että hain itselleni „yleisöä“, niinkuin taiteilija-aikanani. Koetin kuitenkin lahjoa omaatuntoani sillä, että suuri ero oli olemassa entisyyteni ja nykyisyyteni välillä.

Samalla kuin menestykseni kasvoi, kasvoi myöskin vastustus, varsinkin kirkolliselta taholta, jossa ei suvaita muita „profeetoita“ — tiedäthän, että minulle tuokin nimi joskus annettiin — kuin Vanhan Testa-

mentin. Ensin oli minua pidetty harvinaisuutena, kuriositeettina. Toiset iloitsivat siitä, että semmoinen pakana ja kieltäjä oli tullut heräykseen. Eivät näet huomanneet mitään eroa minun oppini ja kirkon opin välillä. Mutta niin pian kuin se selveni, alettiin huuata, että olin ateisti, joka en persoonallista Jumalaa tunnustanut. Koko rakkauden oppini, joka kuitenkin on tai ainakin pitäisi oleman kristinopin ydin, ei nyt tullut mihinkään kuuloon. Vapaakirkollisetkaan eivät enää uskaltaneet minun antaa kokoushuoneissaan puhua. Sehän tosin vaan vaikutushaluani kiihoitti. Enkä olisi siitäkään välittänyt, mitä vastustajilla oli asiallista esiin tuotavana. Se oli tuota tavallista, että ilman persoonallista Jumalaa ei mikään uskonnollinen elämä ole mahdollinen. Aatetta ei voi minkäänlaista olla olemassa, ellei ole olentoa, joka on sen ajatellut ja josta se on alkunsa saanut, sanottiin.

Mutta luokseni alkoi tulla toinen parhaista ystäväistä toisensa perästä. Itkien valittivat he tuntevansa itsensä usein turvattomiksi ja tyhjiksi, kun eivät voineet rukouksillaan kenenkään puoleen kääntyä, vaan täytyi aina vaan omaan heikkoon itseensä turvata. — „Anna meille Jumala, jonka olet meiltä ottanut!“ vaikeroivat he.

Olin tukalassa asemassa, aloin itsekin epäillä, enkä tiedä, kuinka olisi käynyt, jos he olisivat pitkittäneet. Mutta he luopuivat, tekivät eron, ja sen tekivät monet muutkin.

Annoin meneväin mennä ja lohdutin itseäni, sen minkä voin, sillä, että he eivät olleet jaksaneet totuutta kokonaisuudessaan omistaa — niinkuin minä.

Minäkö? — Mutta oliko mestari opetuslapsiansa parempi?

En huoli nyt tarkemmin esittää sinulle syitä siihen, miksi olen täällä Pariisissa, jonne viimeksi täältä lähdettyäni en enää koskaan luullut palaavani. Ystävät, sukulaiset . . . tulin sanalla sanoen tänne puoleksi vastoin tahtoani, puoleksi tehdäkseni niille mieliksi, joille oli kiusallista kantaa samaa nimeä kuin minä. Olisi ehkä pitänyt jäädä kotiin aatteittensa puolesta

taistelemaan; — vaikka kyllä kai sittenkin oli parasta, että katosin.

Tapasin täällä joukon nuoria taiteilijoita, joiden maailman katsantotapa oli aivan toinen kuin taiteilijoilla meidän nuoruutemme aikana. Sinä tiedät tuon uus-kristillisen suunnan, josta on niin paljon puhuttu. He olivat hartaita kristityitä ja kokivat sitä taiteessaan toteuttaa. Niinkuin tiedät olen minä aina ollut periaatteessa uskonnollista taidetta vastaan. Heidän maalauksensa erosi kuitenkin tavallisesta. He „maalasivat aatteita“, niinkuin heidän tunnussanansa kuului. Kokien vapautua ahtaiden muotojen vankeudesta ja aineellisen todellisuuden jälittelemisestä pyrkivät he siihen aatteiden puhtauteen, jonne taide kyllä aina tähtää, mutta jonne se, ollen pakotettu ainetta ja muotoja noudattamaan, ei minun käsittääkseni koskaan pääse. Heidän pyrkimyksissään oli kuitenkin jotain, joka minua miellytti.

Ja lomahetkinä — kun palasin kotiin työstä, jolla leipäni ansaitsin — rupesin miettimään minäkin, enkö, ainakin koetteeksi ja itseäni varten vaan, voisi saada esille sitä aatetta, joka mieleni täytti. Eihän se kaikkein korkeimmassa ilmestysmuodossaan ole kenenkään kuvattavissa. Mutta sellaisena kuin se maailmassa ilmaantuu puhtaimpana ja suurimpana, kuinka minä sen esittäisin?

Ensin kyti mielessäni luonnoksia vanhojen mallien mukaan, sellaisten kuin Mikael Angelon, Pietan y. m. Mutta ne tuntuivat tekotapansa puolesta liiaksi materialistisilta, niissä oli liiaksi pidetty silmällä var-
taloa, jäseniä, lihaksia. Sitä paitse oli rakkauden aate niissä liika ahdas, tunne kohdistettuna yhteen ainoaan henkilöön: äidin rakkaus poikaan. Minun pitäisi saada esille rakkaus koko kärsivään ihmiskuntaan.

Aate selvisi minulle eräänä yönä, kun kylmästä väristen vuoteessani makasin. Tiedät, millainen erämaa tämä Pariisi on sille, joka tänne on yksin joutunut. Ei ollut minulla ainoatakaan ystävää, joka minusta olisi välittänyt. Ikävystyneenä, välistä onnettomana, puututtakin kärsien minä täällä eleskelin. Tuntui kuin

ei siitä suuresta maailman rakkaudesta, jota olin muille saarnannut, minulle mitään riittäisi. Ehk'ei sitä olekaan olemassa, ehkä on kaikki ollut vaan mielikuvitusta? Silloin näin unen horrokseen vaipuen äitini edessäni. Hän seiso i vuoteeni jalkopuolella suuret silmänsä minuun luotuna. En nähnyt hänestä muuta kuin nuo hellät, avonaiset, sääliväiset silmät. Olin ennenkin nähnyt hänet samallaisena, kaukaisimmassa lapsuudessani, kun kuumeen vallassa sairavuoteellani makasin ja hän, väljään, vaaleaan yöviittaan puettuna, seiso i tuntikausia minua katsellen, luullen minun nukkuvan, mutta ei kuitenkaan hennoen luotani lähteä. Koko hänen olentonsa keskittyi siihen yhteen ainoaan katseeseen, se oli ilmaus kaikista hänen syvimmistä tunteistaan ja siitä virtasi minuun sanomaton rauha ja turvallisuus. Unet minua tavallisesti painavat ja rasittavat, nyt olin herätessäni onnellisempi ja rauhallisempi kuin koskaan ennen.

Ja aatteeni oli selvinnyt, olin löytänyt rakkauden symbolin, olin saanut kiinni siitä puhtaimmasta muodosta rakkauden aatteen esittämiseen, jota olin etsinyt.

Asuin silloin erään toverini atelieerissa hänen itsensä poissa ollessa. Siinä oli savea telineellä, oli työaseet, ja heti aamulla ryhdyin minä työhöni käsiksi. Et voi käsittää, mikä ihana, autuaallinen tunne mieleni täytti, kun taas pitkästä ajasta tunsin sormieni välissä hienon, taipuisan, tottelevaisen saven. Kaikki muu minulta unohtui, en ajatellut muuta kuin tätä työtäni, ja menneisyys oli kuin pyyhkäisty pois muistostani. Aatteeni omituisuus ja se tapa, jolla koetin tehtäväni suorittaa, elähytti minua. Oli niinkuin luonnon lain välttämättömyydellä ilman omaa tahtoani ja miettimistäni olisin kulkenut päämaaliani kohti.

Tarkoitukseni oli saada esille rakkauden sisältö yhdessä ainoassa katseessa, niinkuin olin nähnyt sen käyvän ilmi äitini minulle ilmestyneessä katseessa. Ilme hänen silmissään oli pääasia, kaikki muu: var-talo ja jäsenet, saivat esiintyä niin heikosti, niin vähän silmään pistävästi kuin vaan oli mahdollista. Ja mi-

nun onnistuikin niihin saada vaan aavemainen, henkinen tunnelma, joka itseenikin vaikutti omituisen salaeräisesti.

En ikinä ole omien kätteni luomaa sillä silmällä katsellut. Minussa kasvoi kunnioituksen ja ihailun sekainen tunne sitä kohtaan. Samalla tuli se ystäväksi minulle enkä viihtynyt missään niinkuin sen seurassa. Kun avasin kääreet oli niinkuin olisin jotain elävää olentoa kosketellut. Kun olin sen kipsiin valanut ja sitten marmoriin hakannut, milt'ei vapisin minä, ja olisin tahtonut langeta polvilleni sen eteen, pyytää siltä suojelusta itselleni. Asetin sen eri nurkkaansa, verhosin sen uutimilla ja sytytin illoilla kynttilän sen edessä palamaan. Jalustaksi olin veistänyt kirjan kuvan äitini Uuden Testamentin mukaiseksi.

Ja se palkitsi vaivani. Tyhjyyteni oli poissa, yksinäisyys ei minua kammottanut, minulla oli hyvä henki, oli suojelusenkeli huoneessani.

Se kun oli vaan itseäni varten, en sitä kenellekään näyttänyt.

Mutta eräänä päivänä, kun palaan työstäni, tapaan joukon tovereita luonani. Ne olivat nuoria skandinaavilaisia taiteilijoita, jotka söivät samassa ravintolassa kuin minäkin. Jostain saatuaan vihiä teoksestani, olivat he päättäneet tulla sitä katsomaan. He olivat vetäneet verhot syrjään ja olivat, joskaan eivät polvillaan kuvani edessä, niin ainakin aivan haltioissaan sitä katsellessaan. — „Mainiota! Etevää! Mutta noinhan se juuri on tehtävä, rakkauden jumalatar!“

Ei minua mielestäni oltu koskaan ymmärretty niin hyvin kuin nyt. Tunsin siitä sanomatonta tyydytystä, varsinkin kun näin, että heidän mielihyvänsä ja ilonsa oli vilpiton ja todellinen.

— „Se on suurta taidetta! Se on niin kokoon puristettua, niin keskitettyä . . . koko suuri maailman aate yhdessä ainoassa katseessa . . . — On niinkuin tuo silmäys tulisi tuntemattomista maailmoista, jostain vasten takaa . . . — Ei, hyvä ystävä, rakkaus on persoonallinen olento, olet sen tuossa osoittanut, vaikka kuinkakin sitä vastaan väittäisit!“

Se oli pian tullut heille yhtä rakkaaksi kuin minulekin. He tulivat sitä vähä väliä katsomaan, istuimme iltakaudet kehässä sen ympärillä, me sitä kuin palvelimme ja sen johdosta keskustelimme. Se oli heidän mielestään se kauvan odotettu „uuden suunnan“ suuri taide-teos ja minä olin *le maître* näille nuorille innostuneille miehille. Minä olin muka löytänyt sen, mitä he olivat etsineet, he puhuivat minusta kaikkialla, kirjoittivat minusta, pyysivät saada ottaa jäljennöksiä teoksestani ja julkaisivat sen hienona valopainoksena aikakauskirjassaan.

En käsitä vielä tänäkään päivänä, miten sokeuteni saattoi olla niin suuri, ja ett'en jo aikoja sitten ollut tehnyt kaikesta tästä sitä johtopäätöstä, joka siitä välttämättä oli tehtävä. Olihan aivan sattuma, että silmäni aukenivat.

Eräänä päivänä tulee hieno, hansikoitu herra, ulkonäöltään juutalainen, luokseni ja ojentaa minulle nimikorttinsa, josta näen, että hän on „pyhimysten kuvain kauppias“. Hän sanoo kuulleensa taiteilijapiireissä paljon kehuttavan rakkauden jumalatani, eikä sen tähden voineensa vastustaa haluaan tulla sitä katsomaan. Enkö tahtoisii olla ystävällinen ja näyttää hänelle sitä?

Annan hänen katsoa, hän luo siihen vaan hätäisen silmäyksen, ja kysyy, enkö tahtoisii myydä hänelle jäljennösoikeutta teokseeni.

— „Mutta eihän tämä ole mikään pyhimyksen kuva?“

— „*Parfaitement, monsieur!* Ei olekaan, hyvä herra, mutta se on enempi! Pyhimysten kuvat, madonnat ja ristiinnaulitun kuvat ovat vetovoimansa kadottaneet. Ei kukaan niitä enää kysy. Suuri, hieno, taiteellisesti sivistynyt ja samalla uskonnollinen yleisö tahtoo uusia aiheita, uusia muotoja hartaudelleen. Minä myyn tavattomasti uutta uskonnollista taidetta. Uskonnollinen taide ei ole samaa kuin kirkollinen. Kirkko on kenties aikansa elänyt, mutta uskonto elpyy taas. Vanhat kuvat kun eivät tyydytä, tarvitaan uusia palveltaviksi . . .“

— „Ja sitä vartenko te . . . —?“

— „Minä olen varma siitä, että teoksenne on leviävä tuhansissa kappaleissa . . . luulen voivani tarjota teille mitä parhaimmat ehdot . . . pienen pensioonin . . . *n'est-ce pas, monsieur? C'est entendu!*“

Niinkuin salamän kautta, joka pimeältä taivaalta leimahtaa ja yht'äkkiä paljastaa kuilun, johon eksyksissä kulkeva matkamies on suistumisillaan, selvesi minulle nyt kaikki . . .

Pyhimysten kauppias päästi hämmästyksen huu-dahduksen, kun luuli minun aikovan häntä iskeä vasarallani . . . hypähti syrjään, tempasi knallinsa, mutta ei ehtinyt vielä ovesta, kun marmorini, jumalankuvani, jo kaatui suulleen ja meni pieniksi pirstaleiksi kiviselle lattialle.

Ja pirstaleina olen minäkin, ainiaaksi pirstaleina, enkä koskaan enää pääse kokoutumaan. Minä houkio, minä narri, joka olin luullut puhdasta aatteellista oppia julistaneeni, suurinta totuutta toteuttaneeni, vieneeni uskontoa ennen näkemätöntä kehitystä kohden, minä, joka olin mielestäni en vaan uskon puhdistaja, vaan sen uudistaja, jopa sen luojakin, minä olin tehnyt kuperkeikan ja seisoin samoilla jalansijoillani, mistä olin lähtenyt, — en ollut alhaisinta villiä parempi, joka asettaa pyöreän kiven soikean päälle . . . en ollut ainoastaan kuvain kumartaja, omien käten töiden jumaloija, vaan olin vähällä tulla jumalan kuvain kauppiaaksi-kin . . .

Eikä sillä hyvä; minä suren yhä vieläkin särky-nyttä Jumalaani, murehdin sitä yöt ja päivät, sillä parempaa en tiedä. Eikä sitä tiedä tämä maailma-kaan, joka kulkee ja kulkee ja aina samaan paikkaan saapuu. Se on yhä se sama pakanallisiin muotoihinsa sidottu, alttareihinsa kiinni kytketty, mikä se aina on ollut ja kai tulee olemaan, kehäänsä kiertäen ja omia askeleitaan ijankaikkisesti tallaten.

Sen vuoksi en usko enää mihinkään enkä mitään toivo. Hyvää yötä siis, vanha ystäväni.

J. K. Sanoinko, ett'en enää mitään usko, enkä mitään toivo? Kun tarkemmin ajattelen, eilisestä mielenliikutuksesta tyyntyneenä, sitä, mitä minulle nyt on tapahtunut, on sentään julkea väittää, että jos *minä* en ole kyennyt totuutta toteuttamaan, eivät muutkaan kykenisi. Mistä minä tiedän, ettei kerran ole tuleva joku toinen, se oikea, joka puhuu hengessä ja totuudessa ja jonka kengän nauhojakaan minä en ole kelvollinen päästämään.“

Juhani' eskus.

